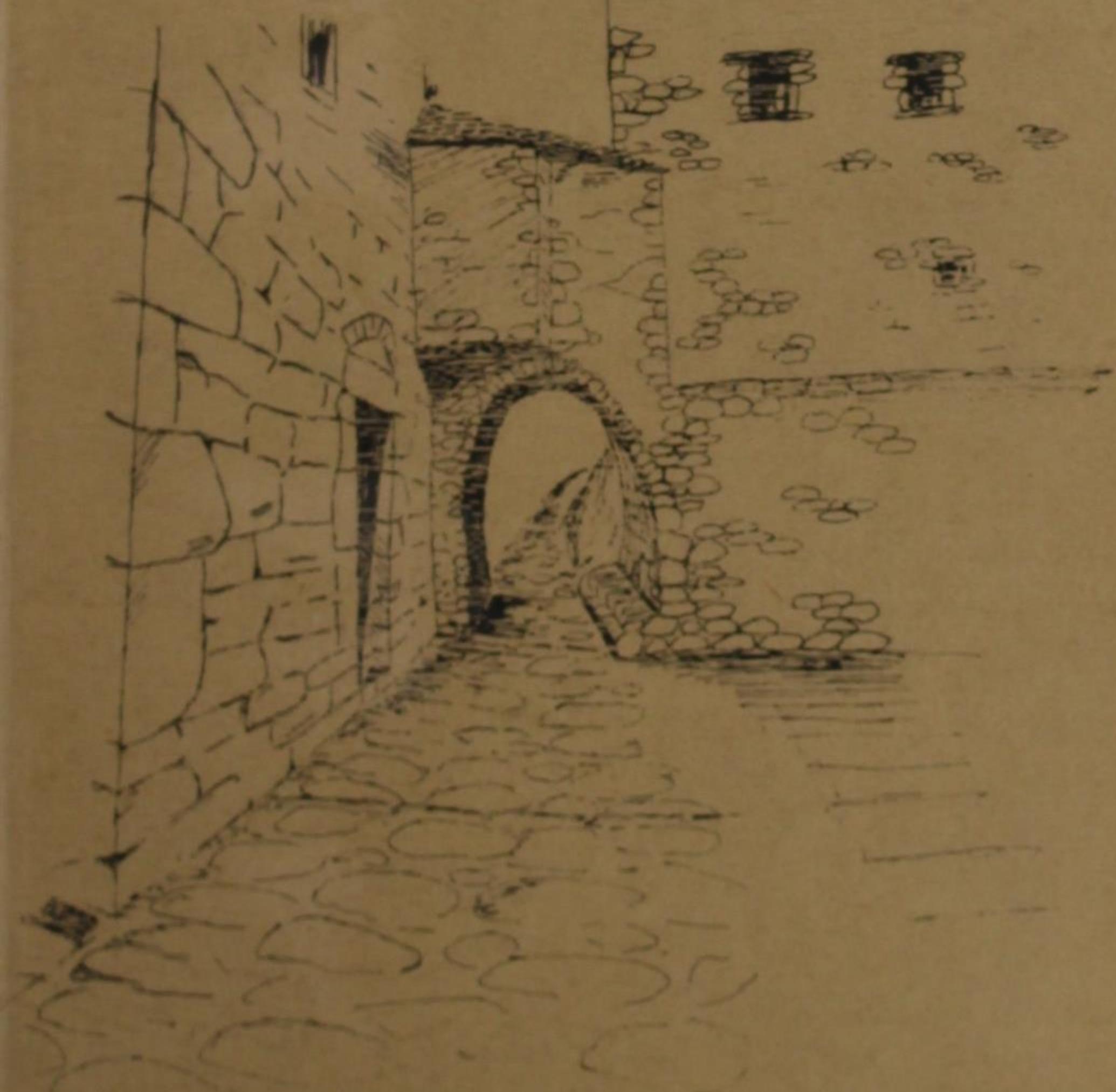

ΆΡΜΟΛΟΙ

ΤΡΙΜΗΝΗ ΕΚΔΟΣΗ ΜΕ ΘΕΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΥΡΓΟΠΛΑΙΑΝΗ ΚΑΙ ΤΑ ΓΥΡΟ ΜΑΣΤΟΡΟΧΩΡΙΑ

1976-80

Ο.Σ.

ΆΡΜΟΔΛΟΙ

ΤΡΙΜΗΝΗ ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ
ΜΕ ΘΕΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΥΡΣΟΓΙΑΝΝΗ
ΚΑΙ ΤΑ ΓΥΡΩ ΜΑΣΤΟΡΟΧΩΡΙΑ

Έκδίδεται ἀπὸ συντακτικὴ ἐπιτροπὴ^{μὲ τὴ συμπαράσταση}
τῆς Προοδευτικῆς Ένώσεως Πυρσόγιαννης

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΣΥΝΤΑΞΗΣ:
Γιώργος Κουρλάς

ΓΡΑΦΕΙΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ:
Β. Κωνοταντίνου 42, Τηλ. 229.321, ΛΑΡΙΣΑ

ΕΤΗΣΙΑ ΣΥΝΔΡΟΜΗ
Ἐσωτερικοῦ Δρχ. 140
Ἐξωτερικοῦ Δολ. 12

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ —

ΕΓΓΡΑΦΕΣ
ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΩΝ
ΚΑΙ ΕΜΒΑΣΜΑΤΑ:
Θανάσης Παπαγεωργίου -
Β. Κωνοταντίνου 42 -
ΛΑΡΙΣΑ

ΕΞΩΦΥΛΛΟ
Λεωνίδας Ντέβας

ΕΚΤΥΠΩΣΗ
Τυπογραφεῖο
«Η ΔΩΔΩΝΗ»
Κονίτσης 195 - "Α. Τούμπα
Τηλ. 920.610
Θεσσαλονίκη

ΑΝΤΑΠΟΚΡΙΤΕΣ

ΑΓΡΙΝΙΟ: Μιχάλης Χρυσάφης — Χρῆστος Σερίφης, τηλ. 27.324

ΑΘΗΝΑ: Γιάννης Γκόρτσος — Εῦη Δούκα, τηλ. 873.676.

ΓΙΑΝΝΕΝΑ: Νίκος Βόρκος — Μενέλαος Τζάφος, τηλ. 21.961

ΗΓΟΥΜΕΝΙΤΣΑ: Κώστας Μαυρομάτης — Ἀγαθή Τζάφου

ΘΕΣΣΑΛΙΑ: Σπύρος Χατζῆς — Παύλος Καραγιάννης, τηλ. 820.770

ΛΑΡΙΣΑ — ΚΑΡΔΙΤΣΑ: Θεοφάνης Παπαγεωργίου — Θανάσης Παπαγεωργίου, τηλ. 233.720

ΠΥΡΣΟΓΙΑΝΝΗ: Βασίλης Ζαφείρης

ΑΥΣΤΡΑΛΙΑ: Βασίλης Ἀγγελῆς, 24 MURPHY ST. RICHMOND 3121 MELB VIC.

Η.Π.Α.: Γιώργος Τσούδαλης — Δημήτρης Μαυροζήσης, 7 Hillerest Av - Fort Lee NJ 07024

ΚΑΝΑΔΑΣ: Θανάσης Γκάσιος, 11399 De Poutrincourt Montreal PQ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΚΟΝΙΤΣΗΣ
ΑΡ. ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ 25846
ΗΜΕΡ. ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ 4/4/88
ΤΑΞΗ. ΑΡΙΘΜΟΣ _____

Οι στόχοι μας

Τὸ «ΑΡΜΟΛΟ'Ι» βγαίνει ἀπὸ ἀγάπη, μεράκι καὶ φροντίδα γιὰ τὸ χωριό μας, τὴν Πυρσόγιαννη, μὲ σκοπὸν νὰ βοηθήσει, ὅσο μπορεῖ, στὴν ἐπίλυση τῶν προβλημάτων τῆς ἐπαρχίας μας.

Τὸ περιοδικό μας θεωρεῖ ὅτι ἐκπληρώνει μιὰ πρωταρχικὴ ὑποχρέωση συμμετέχοντας στὴν ἱστορικὴ καὶ κοινωνικὴ ἔρευνα τοῦ τόπου μας.

Πιστεύει ὅτι μὲ τὸν ἐλεύθερο διάλογο, τὴν καλόπιστη κριτικὴ καὶ τὴν ἀντικειμενικὴ ἐνημέρωση, θὰ βοηθήσει στὶς μεγάλες ἀνάγκες καὶ στὴν προσπάθεια ἐπιβίωσης τῶν χωριῶν μας.

Τὸ «ΑΡΜΟΛΟ'Ι» δὲν μονοπωλεῖ τὶς ἀγωνίες καὶ τὸν ἀγώνα γιὰ τὰ προβλήματα καὶ τὰ συμφέροντα τῆς ἐπαρχίας μας, ποὺ φορεῖς τους εἶναι ἀρκετοὶ ντόπιοι καὶ κρατικοὶ παραγοντες, ἀλλὰ πιστεύει ὅτι εἶναι μιὰ ἀκόμα φωνὴ στὸν ἀγώνα γιὰ τὴν πρόοδο τοῦ τόπου.

Ἄπευθυνόμαστε στοὺς συμπατριῶτες, ντόπιους καὶ παροικοῦντες σὲ ἄλλες πόλεις τῆς Ἑλλάδας καὶ τοῦ ἔξωτερικοῦ καὶ στοὺς φίλους τῆς ἐπαρχίας μας ποὺ ἐνδιαφέρονται γιὰ τὴν προκοπή της.

Οἱ κρίσεις καὶ οἱ συνεργασίες κάθε συμπατριώτη καὶ φίλου θὰ εἶναι εὔπρόσδεκτες καὶ ούσιαστικὲς γιὰ τὴν καλυτέρευση τοῦ περιοδικοῦ μας.

Σᾶς κάνουμε γνωστὸν ὅτι τὸ «ΑΡΜΟΛΟ'Ι» εἶναι μιὰ συλλογική, περιοδικὴ ἔκδοση ἀπὸ νέους ἐργαζόμενους καὶ σπουδαστὲς καὶ ὅτι δὲν πρόκειται νὰ δημοσιεύσει καμιὰ διαφήμιση.

Ἡ πορεία τοῦ περιοδικοῦ μας θὰ μᾶς διδάξει περισσότερα καὶ μακάρι νὰ καταφέρουμε ὅχι νὰ μὴν κάνουμε λάθη, ἀλλὰ νὰ βοηθηθοῦμε ἀπ' αὐτά. Σκοπὸς εἶναι, ὅχι νὰ πείσουμε, ἀλλὰ νὰ ἀκούσουμε ὁ ἔνας τὸν ἄλλο.

Η ΣΥΝΤΑΞΗ

ΜΑΣΤΟΡΟΧΩΡΙΑ

Μῦθος καί πραγματικότητα

ΔΥΟ ΩΡΕΣ μὲ τὸ λεωφορεῖο ἀπὸ τὰ Γιάννενα διασχίζοντας κάθετα πρὸς τὸ Γράμμο, ἔνα ἀπὸ τὰ δρεινότερα συγκροτήματα τῆς Ἑλλάδας, φτάνεις στὰ φημισμένα μαστοροχώρια τῆς Κόνιτσας.

Τὸ ταξίδι σήμερα εἶναι εὐχάριστο γιὰ κάθε τουρίστα "Ἐλληνα ἢ ξένο ποὺ ἔχει διάθεση νὰ χαζέψει δῆθεν ἐλθετικὰ τοπία. Εύτυχῶς ὁ καινούργιος δρόμος ἀφήγει δεξιὰ καὶ ἀριστερά του βλα τὰ μαστοροχώρια κι ἔτσι διασχίζοντας τὴν περιοχὴν δὲν ἔχεις λόγους νὰ χαλάσεις τὴν ζαχαρένια σου. Ἀπὸ τὴν Κόνιτσα ὥσ τὸ Τσοτύλι θὰ βρεῖς κανὰ - δυὸ βρύσες νερό, θὰ βγάλεις τὶς φωτογραφίες σου, θὰ ρουφήξεις τὸν καθαρότερο ἀέρα, σουβλάκι δὲν θὰ βρεῖς, γιατὶ τώρα ἐτοιμάζονται τὰ σουβλατζίδικα τοῦ δρόμου κι ἔτσι οκανοποιημένος ξειπερδεύεις μὲ μιὰ περιοχὴ ποὺ δὲ γνώριζες.

Σίγουρα δὲν εἶδες τίποτα ἢ μᾶλλον δὲν θέλησες νὰ δεῖς. Δὲν πρόσεξες καμιὰ εἰκοσιπενταριὰ χωριὰ ποὺ δὲν τἀφτανε ὁ φα-

ἀπογραφὴ ἔτους	1913	1920	1928	1940	1951	1961	1971
πληθυσμὸς	22.725	16.077	17.769	18.634	13.955	14.405	10.037

ΤΟ ΚΕΝΤΡΟ βάρους τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς της ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι κατὰ τρόπο ἐντελῶς μονόπλευρο τὰ ἐμβάσιατα τῶν ξενητειμένων. Τόπος ἐλάχιστα ἀγροτικὸς μὲ πολὺ χαιρηλὸς βαθμὸς οἰκονομικῆς ἀνάπτυξης. Μικροκαλλιεργητὲς μὲ μικροὺς κλήρους καὶ περιορισμένη παραγωγικὴ δράση δὲν μποροῦν νὰ ἀνταποκριθοῦν στὶς σύγχρονες τεχνικὲς καὶ οἰκονομικὲς ἀπαιτήσεις. Ἐτσι σιγὰ - σιγὰ φθίνουν, ὑποχωροῦν κι ὅσοι ἀπόμειναν ἐπιμένουν ἡρωϊκὰ πάνω

κὸς τῆς μηχανῆς σου ἢ κρύβονται πίσω ἀπὸ τὰ διάσελα καὶ τὶς βουγοκορφές. Ἡ ιστορία λέει πώς τὰ χωριὰ αὐτὰ ἔχτισαν περίτεχνα ἀρχοντικὰ καὶ σεράγια, γέφυρες μὲ τολμηρὰ τόξα, σκάλισαν τέμπλα καὶ δεσποτικοὺς θρόνους, ζωγράφισαν ὅτι καλύτερο ἄφησε ἢ μεταβυζαντινὴ ἀγιογραφία.

Τέλος πάντων. Τὸ δρομολόγιό μας διαφέρει. Ἐπειδὴ ὅμως ἐνδέχεται νὰ ξανάρθεις, μιὰ προετοιμασία ἀπὸ πληροφορίες δὲ θάταν ἀσχημη.

Ο τόπος αὐτὸς δὲν γνώρισε ποτὲ ξεκινήματα μὲ ὑποσχέσεις. Ἡ ιστορία του εἶναι ἔνα διαρκὲς πισωστράτημα μὲ κατάληξη, σήμερα, τὸ ἀδιέξοδο. Σαράντα χωριά, αἰῶνες δλόκληρους αἰμορραγοῦν ἀκατάσχετα σὲ ἔμψυχο ὄλικό. Ἡ ἀποδημία ἄφησε βαθειὰ τὰ ἵχνη πάνω στὴ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων. Ἡ πληθυσμιακὴ ἐρήμωση τῆς ἐπαρχίας μέσα στὰ τελευταῖα 60 χρόνια διαγράφεται ἀνάγλυφα παρακάτω:

στὴν πιὸ σκληρὴ κι ἀγονη γῇ.

Μερικὰ χωριὰ πείστηκαν στὶς ἀρχὲς τοῦ '50, περισσότερο μὲ τὴν πείρα τους, γιὰ κοινὴ ἐκμετάλλευση τῶν δασῶν, ίδρυσαντας συνεταιρισμούς. Χωρὶς προστατευτικὴ πολιτικὴ καὶ κρατικὴ ἐνίσχυση δέκα χρόνια ὀργότερα ἐξαφανίζονται. Προσπάθειες μὲ περιορισμένο ἀντικείμενο ἐκμετάλλευσης, κυρίως διπωρῶνες καὶ ἀμπέλια, εἶχαν τὴν ἴδια κατάληξη. Οἱ ἀπόπειρες γιὰ περιφερειακὴ ἀγάπτυξη στὴ δεκαετία

50—60 θὰ ἀποκλείσουν καὶ τὶς τελευταῖς ἑλπίδες ἐπιβίωσης.

Εἴκοσι χωριά ἔξυπηρετοῦνταν τριάντα χρόνια, ἀπὸ τὸν πόλεμο καὶ μετά, μὲ τὸν μοναδικὸν χωματόδρομο Κόνιτσας - Πυρσόγιαννης - Ηληκάτι. Χωρὶς ἔργα ἀντιστήριξης μὲ μόνιμες κατολισθήσεις τὸ χειμώνα καὶ ἀγεπαρκὴ δρομολόγηση λεωφορείων, χωριά σὰν τὴ Στράτσιανη, Καστάνιανη, Λαγκάδα, Σέλτση, Φούρκα, Λυκόραχη, Ηλαγιά, Δροσοπηγὴ ἔπρεπε γὰ φτάσουν στὸ χωματόδρομο μὲ μουλάρια γιὰ γὰ προφτάσουν τὸ μοναδικὸν λεωφορεῖο τῆς γραιμῆς.

Τὶς ἐκπαιδευτικὲς ἀνάγκες σαράντα χωριῶν ἐπὶ σειρὰ δεκαετιῶν θὰ καλύψει ὅπως ὅπως τὸ γενάσιο τῆς Κόνιτσας. Ἐλάχιστα ἐπανδρωμένο, θὰ ἀναγκάσει τὶς περισσότερες οἰκογένειες γὰ στείλουν τὰ παιδιά τους στὴν Πωγωνιανὴ ἢ στὰ Γιάννενα.

Ἐπειδὴ οἱ ποιοὶ εἶναι κάποτε πιὸ εὐγλωττοὶ ἀπὸ τὰ λόγια θὰ προσθέσουμε μερικὲς στατιστικὲς τῆς πληθυσμιακῆς ἐρήμωσης. Ἡ ἐπαρχία ἔχει καταρρεύσει δημογραφικὰ καὶ σὲ λίγα χρόνια τὰ μαστοροχώρια θᾶναι μιὰ νεκρὴ ζώγη. Ἡ ἐγκατάλειψη σὲ ποσοστὰ εἶναι σπαρακτική. Ἀπὸ τὸ 1913 ὡς τὸ 1928 φτάνει στὸ 30,61%. Οἱ περισσότεροι μεταναστεύουν στὴν Αμερικὴ. Τὸ «νειρό νὰ καζαντήσουν» ἀποδεκατίζει τοὺς πρώτους μετανάστες. «Οσοι γυρίσουν λιγότερα εἶναι ἐνδεικτικὸν ὅτι πέρα ἀπὸ τὴ σύνταξή τους δὲν κατάφεραν τίποτα ἄλλο.

Ο πόλεμος (Β' παγκόσμιος καὶ ἐμφύλιος) ὑπῆρξε γιὰ τὰ χωριά μας ἢ χαριστικὴ βολή. Αὔξησε τὴν κρίση καὶ ἐπιτάχυνε τὴν παρακμὴ ἀλλὰ δὲν τὴν προκάλεσε. Στὸ διάστημα αὐτὸν ἔφτασε τὸ 25,11%. Ἡ κρίση, δημογραφικὴ καὶ κοινωνικοοικονομικὴ

μαζί, δὲν εἶναι σύγχρονο φαινόμενο οὔτε μεταπολεμικό. Οἱ ρίζες της φτάνουν στὸ μακρυνὸν παρελθόν. Στὴ δεκαετία 60—70 φτάνει τὸ ἕδιο ποσοστὸ τῆς μικρασιατικῆς περιόδου 30,6%.

Γιὰ πρώτη φορὰ παρατηροῦμε γὰ μεταναστεύουν μόνες τους οἱ γυναῖκες στὴ Γερμανία καὶ στὴν Αὐστραλία ἴδιαίτερα. «Ἐνα μεγάλο ποσοστὸ ξενητεύεται γιατὶ ὅπάρχει ἔλλειψη νέων ἀνδρῶν. Ο μῦθος τῆς Αὐστραλίας ὅτι ὅλες παντρεύονται μόλις φτάσουν στὰ λιμάνια δὲν εἶναι τυχαῖος. Τὰ γραφεῖα ταξιδιῶν καὶ οἱ ἐφημερίδες ἐμμέσως τὸ διαφήμιζαν. Τὰ μαστοροχώρια ἀπαγτοῦν σ' ὅλα αὐτὰ μὲ τοὺς τελευταίους γέους ποὺ ἀπόμειναν. Ἀπὸ δῶ καὶ πέρα οἱ «γεώτεροι» ξεπεργοῦν τὰ 45 χρόνια, τὸ μεγαλύτερο ποσοστὸ εἶναι γέροντες συντάξιοι καὶ γυναῖκες μεγάλης ηλικίας.

Τὰ δημοτικὰ σχολεῖα δέκα χωριῶν ἀριστερὰ τοῦ Σαραντάπορου δὲν συγκεντρώνουν πάνω ἀπὸ ἑκατὸ μαθητές. Σὲ λίγο θὰ μείνουν τὰ κτήρια ποὺ χτίστηκαν μὲ συλλογικὴ εὐθύνη καὶ προσωπικὴ δουλειὰ τῶν μαστόρων στὰ χρόνια τῆς Τουρκοκρατίας, ἀπομεινάρια τοῦ καῦμοῦ τους γιὰ τὰ γράμματα.

Οι Χιονιάδες, πατρίδα τοῦ μεγάλου Παγώνη καὶ μιᾶς μοναδικῆς σχολῆς ἀγιογράφων κατέχουν τὸ πανελλήνιο ρεκόρ ἐλάττωσης τοῦ πληθυσμοῦ ποὺ φτάνει τὸ 86,66% στὴν τελευταία δεκαετία.

Σήμερα ὑπάρχουν ἀκόμα 14 γέροντες καὶ εἶναι αὐτοὶ οἱ ἕδιοι ποὺ κρατοῦν στὶς κηδεῖες τους τὴν νεκρόκρασσα, γιατὶ ψυχὴ νέου δὲν ἀπόμεινε. Στὶς κραυγὲς ἀπελπισίας τῆς ἐπαρχίας χρόνια τώρα κανένα μικρὸν τραγὸν αὐτὶ δὲν ἔδρωσε. Ἡ πικρὴ ἀξιοπρέπεια καὶ τὸ πολιτιστικὸ ἀνάστημα τῶν χωριῶν μας, τουλάχιστον θὰ τοὺς ἐπιτρέψει ἔνα ταχύτερο θάγατο.

Κατάλογος νέων και παλαιών όνομάτων καθώς και πληθυσμῶν χωριῶν τῆς Κόνιτσας

Νέα όνοματα	Παλαιά όνοματα	ΑΠΟΓΡΑΦΗ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ		
		1854 ΣΕ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΕΣ ¹	1913 ²	1961
1) Αγία Βαρβάρα	Πλάθαλη	80	241	131
2) Αγία Παρασκευή	Κεράσοβο	97	918	610
3) Αετομηλίτσα	Νέντοικο	80	1400	—
4) Αμάραντος	”Ισθορος	104	608	385
5) Ασημοχώριο	Λεοκάποι	—	490	160
6) Βούρηππανη	Βούρηππανη	384	2.101	194
7) Γοργοπόταρος	Τούρνοβο	96	455	179
8) Εξοχή	Ζέλιστα	39	264	207
9) Πλαγιά	Ζέριμα	27	420	208
10) Δροσοπηγή	Κάντοικο	97	634	554
11) Καστανέα	Καστάνιανη	108	773	380
12) Λαγκάδα	Μπλίζδιανη	32	170	318
13) Λυκόραχη	Λούψικο	16	249	256
14) Μόλιστα	Μόλιστα	192	1.029	134
15) Μολυβδοκέλαστη	Δεπαλίστα	—	255	200
16) Οξυά	Σέλατοι	41	378	142
17) Πληκάπι	Πληκάπι	94	350	243
18) Πουριά	Σταρίπσανη	46	615	270
19) Πυρούγιαννη	Πυρούγιαννη	288	1.838	107
20) Πύργος	Στράτοιανη	195	—	513
21) Φούρκα	Φούρκα	113	900	290
22) Χιονάδες	Χιονιάδες	—	560	158
				93
				14

1) Η άπογοναφή σὲ οὐκογένειες (στεφάνια) τοῦ 1854 ἀναφέρεται στὸ βιβλίο τοῦ Π. Λαζαντινοῦ «ΧΡΟΝΟΓΡΑΦΙΑ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ», ἐπανέκδοση, 1970.

2) Τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἀπογοναφῆς τοῦ 1913 εἶναι ἀτ' τὸ βιβλίο τοῦ Μ. Χοντζαράκη «Γεωγραφικὴ διοικητικὴ ἐξέλιξις τῆς Ελλάδος».

3) Η ἀπογοναφὴ τῶν ἐτῶν 1961 καὶ 1971 εἶναι ἀτ' τὴν 'Ἐφημερίδα τῆς Κυβερνήσεως, τεῦχος 20ν, πίνακες πραγματικοῦ πληθυσμοῦ 1971.

Τά μπλούκια τῶν μαστόρων

Μπλούκι μαστόρων στὸ Αἴγιο

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

1. Στὴ μακρόχρονη διαδικασίᾳ τῆς ὀθωμανικῆς ἀποούνθεσης ἀνάλογα μὲ τὸν χῶρο ποὺ γεννήθηκε κάθε χωρὶὸ θὰ πάρει βέβαια τὸ δικό του πρόσωπο. Τὰ χωρὶά μας χωρὶς καμιὰ διοικητική, ἐμπορικὴ ἢ βιοτεχνικὴ λειτουργία θὰ παρατάξουν γενναία ἀντίσταση γιὰ νὰ μπορέσουν νὰ ἐπιζήσουν. Ἡ μοίρα θὰ τοὺς ἐπιφυλάξει μιὰ διαρκὴ ἀγωνία σὲ ἔνα τοπίο σκληρὸ καὶ ἄκαρπο.

‘Ο ἄνθρωπος ἔχει ἐπίγνωση τῆς θέσης του γιαυτὸ αἰῶνες τώρα ἀντέχοντας μὲ κουτσουρεμένες ἐλπίδες, στὴ πρώτη ρωγμὴ καὶ εὐκαιρία γιὰ φυγὴ θὰ καθαλήσει τ’ ὅνειρο στῆς ξενητειᾶς τὴ στράτα. Δοκιμασμένο τὸ πετσί του στὰ ἔσχατα ὅρια τῆς ἀνάγκης, ἀφοβος καὶ μικρός, μ’ ἔνα τουρβὰ ἐργαλεῖα στὴ ράχη ὅργώνει τὶς πολιτεῖες τοῦ κόσμου παζαρεύοντας τὴν ἐργατικὴ του δύναμη.

‘Υπομονετικὸς καὶ ἐπίμονος στὴν προσπάθειά του νὰ καζαντίσει, φτάνοντας στὸ κατώφλι τοῦ αἰώνα μας ἡ νοσταλγία του γιὰ ἐπιστροφὴ στὸ γενέθλιο χῶμα ἀρχίζει νὰ ξεφτίζει. Ὁ κύκλος στενεύει ἐπικίνδυνα γιὰ κάθε προοπτικὴ τοῦ τόπου, ἡ οἰκονομικὴ παρακμὴ θὰ φέρει καὶ τὴν ἀλλαγὴ στὴν ψυχολογία τοῦ ταξιδεμένου μάστορα. Ἡ ὥρα τῶν ἀποφάσεων ἔρχεται ἀμετάκλητα. Χρονικὰ προσδιορίζεται ἀπ’ τὴν ἀπελευθέρωση τοῦ ’12 ὥς τὸ 1930. Ἡ μικρὴ κοινωνία τοῦ χωριοῦ ἔκπληκτη θὰ μετρήσει καμιὰ εἰκοσαριὰ νεκροὺς στὰ μέτιωπα τῆς Μικρασίας. Ἀπομονωμένη καὶ ἀνίκανη νὰ κατανοήσει τὶς ἀπότομες ἀλλαγὲς ποὺ φέρνει ἡ Μικρασιατικὴ τραγωδία θὰ ύποστεῖ τὶς συνέπειες τῆς χειρότερης οἰκονομικῆς κρίσης.

Αὕτῃ τῇ φορᾷ τὰ ψέματα τελείωσαν.

Πυρσογιαννίτικο μπλούζι στά Πωγώνια

Θὰ μαζέψει γυναίκα, παιδιά, καναδυό βελέντζες καὶ κιλίμια, τὰ συμπράγκαλα τοῦ σπιτιοῦ καὶ τὰ ἐργαλεῖα τῆς δουλειᾶς γιὰ ταξίδι χωρὶς ἐπιστροφή. Πολλοὶ θὰ τραβήξουν γιὰ τὴν Ἀμερικὴ ποὺ τάζει χρυσωμένες αὐταπάτες, οἱ διεισδυτικότεροι Κογκὸ καὶ Ἀβυσσηνία καὶ οἱ πιὸ πολλοὶ στὶς ἀναπτυσσόμενες ἑλληνικὲς πολιτεῖες. Τὸ ρίζωμα στὸ νέο τόπο θᾶναι ἀργόσυρτο καὶ ἐπιφυλακτικὸ στὴν ἀρχή. Οἱ παροικίες θὰ σχηματισθοῦν ἐκεῖ ὅπου ἡ ἀλάνθαστη δσφρησή τους γιὰ προοπτικὴ δουλειᾶς δὲν θὰ τοὺς διαφεύσει. "Ετοι ἡ ἐκλογὴ τῆς Καρδίτσας εἶναι συνέπεια τῶν μεγάλων σεισμῶν τοῦ '52.

Γιὰ πρώτη φορὰ οἱ μαστόροι θὰ βαθύνουν στὴν ὕπαρξή τους, θὰ ἀποκτήσουν καινούργια διάθεση ζωῆς. Μέσα στὸ νέο περιβάλλον θὰ διατηρήσουν στὴν ἀρχὴ ζωντανὲς τὶς μνῆμες γιὰ τὴ γενέθλια γῆ. Πάντοτε θὰ κατοικήσουν μὰ γειτονιά, μὰ συνοικία, κρατώντας γιὰ μερικὲς γενιὲς τὰ ἥθη, τὰ ἔθιμα, τὸν παλιὸ τρόπο σκέψης, τὴν μικροτοπικὴ ἰδεολογία. Γιὰ καιρὸ ἡ μόνη συλλογι-

κὴ ὄργάνωση — φάντασμα τῆς ἀλλοτινῆς κοινότητας — μένει τὸ τοπικὸ σωματεῖο. Αὔτὸ θὰ συγκεντρώσει ὅλους τοὺς συντοπίτες, ἐξασφαλίζοντας ἔτοι τὴν ἀνάγκη ἐπικοινωνίας.

Ἄρχες τοῦ '60 ὅσοι ἐπέζησαν ἀπ' τὰ παλιὰ μπλούκια, συνταξιοῦχοι πὰ καὶ νοσταλγοὶ ἐποκέπτονται τὸν γενέθλιο τόπο συνήθως στὴ γιορτὴ τῆς Παναγίας. Ἐλάχιστοι θὰ ἐπιστρέψουν μόνιμα κι αὐτοὶ ἐξαιτίας περισσότερο τῆς πενιχρῆς σύνταξης, ποὺ κάνει τὴ ζωὴ ἀβίωτη στὴν πόλη. Διορθώνοντας λίγο τὰ κατεστραμμένα σπίτια, κτίζοντας κανένα ἐξωκκλήσι ἢ εἰκόνισμα πληρώνουν τὸ χρέος τους στὴ μνήμη τῆς ἐφηβείας καὶ στὸν καῦμὸ τοῦ χωριοῦ.

Τὰ μπλούκια τῶν μαστόρων ἀνήκουν πὰ στὴν ἱστορικὴ ἔρευνα. "Οσο γιὰ τὴ δική μας προσπάθεια ποὺ ἀκολουθεῖ ἀμέσως παρακάτω στηρίχτηκε ἀποκλειστικὰ καὶ μόνο στὶς διηγήσεις παλιῶν μαστόρων. Γιατὶ ἀποτελεῖ κανόνα ὅτι οἱ λαϊκοὶ ἄνθρωποι μένουν βουβοὶ γιὰ τὴν ἱστορία. Σ' ὅλη τὴ διάρκεια τῆς Τουρκοκρατίας τὰ λαϊκὰ στρώματα τὰ χαρακτηρίζει ἔνα ἐπικίνδυνα ψηλὸ ποσοστὸ ἀναλφαβητισμοῦ, πράγμα ποὺ δημιουργεῖ ἔνα ἀξεπέραστο ἐμπόδιο γιὰ τὰ γραφτὰ κείμενα. Διαπιστώνουμε ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ πράγματα τὴν μεγάλη ἔλλειψη γραπτῶν ποὺ νὰ προέρχονται ἀπὸ μαστόρους. Προτιμήσαμε νὰ κουβεντιάσουμε μαζί τους προκειμένου νὰ γνωρίσουμε τὴ ζωή, τὶς συνθῆκες δουλειᾶς, τὴ συμπεριφορὰ καὶ τὶς ἀντιδράσεις τους. Συναντήσαμε δυσκολίες καὶ γιὰ πολλὰ πράγματα δὲν σχηματίσαμε γνώμη γιατὶ χρειάζεται μελέτη σὲ βάθος.

Μαστοροχώρια εἶναι όλα τὰ χωριὰ

δίπλα στὸ Σαραντάπορο καὶ πάνω ἀπ' τὴ διχάλα τοῦ Βουρμπανίτικου καὶ τῆς Πιστίλιαπης. Τὰ νέα σύνορα τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους ἀφήνουν στὴν Ἀλβανία ἔνα μεγάλο τμῆμα τους, τὴν παλιὰ περιφέρεια τῆς Κολώνιας ('Ερσέκα).

2. Ἡ προϊστορία τους ἀνάγεται στὶς συνεχεῖς μετατοπίσεις τῶν πληθυσμῶν κατὰ τὸν 16ο αἰώνα. Οἰκισμοὶ ὀλόκληροι, σπανιότερα ἄτομα μεμονωμένα, ἐξακολουθοῦν μέσα στὴν ιστορία τὴ μακραίωνή τους φυγή. Σὲ κάθε ιστορικὴ στιγμὴ ἐπιδείνωσης τῆς ἀνασφάλειας, σὲ κάθε ἐπιδρομή, ἀλλὰ πρώτα σὲ κάθε ἐπιδείνωση τῆς οἰκονομικῆς τους ἐκμετάλλευσης, ὁ δρόμος εἶναι ἀνοικτὸς πρὸς τὸ Βουνό.

Σὲ δλη τὴ ράχη ἀπ' τὴ Μούζγκα, τὴν Παναγία μέχρι τοὺς Χαλκιάδες διασκορπομένοι οἰκισμοὶ ἀφήνουν ἐλά-

χιστα ἔχνη καὶ λιγότερες μνῆμες στοὺς γεροντότερους. Ἀπ' τοὺς παλιοὺς τάφους τῆς Παναγίας τὸ μόνο ποὺ βρέθηκε ἦταν ἔνα τσίγκινο δακτυλίδι καὶ ὑπολείμματα ἀπὸ τσαρούχια. Στοὺς Ἅγιους Ἀποστόλους ὁ τάφος ἐνὸς παιδιοῦ δὲν ἀφήνει κανένα στοιχεῖο. "Ἐνα «λαῖνι» στὸν Ἅγιο Νικόλαο, τὸ παλιότερο ποὺ βρέθηκε εἶναι τὸ μοναδικὸ στοιχεῖο γιὰ μιὰ ἀναφορὰ τὸ πολὺ σὲ δυὸ αἰῶνες. Ἡ φτώχεια τῶν τάφων στοὺς παλιοὺς οἰκισμοὺς τῆς Πυρσόγιαννης εἶναι δεῖγμα ὅτι τὸ βιοτικὸ ἐπίπεδο τῶν κατοίκων ἔχει ὀπισθοχωρήσει.

Ἡ πρώτη γενιὰ ποὺ ἐποικίζει τὸ βουνὸ συνήθως ἀποδεκατίζεται. Οἱ καλλιέργειες στὸν τόπο ἐγκατάστασης δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ ἀποβλέπουν πρωταρχικὰ στὴν ἀπλὴ ἐπιβίωση. Ἡ γῆ ποὺ συγκρατεῖται μὲ ξερολιθίες στὴν ἀπό-

Μαστόροι στὴν Περσία — 1928

τομη πλαγιὰ γιὰ δεκαετίες όλόκληρες θὰ σπαρεῖ καὶ θὰ ἀποδώσει ἔνα ἰοχνὸ σιτάρι. Ὡστόσο ἡ στενάχωρη θέση τῶν κατοίκων στὰ βουνὰ θὰ τοὺς σπρώξει στὴν ὅσο τὸ δυνατὸν μεγαλύτερη ἐκμετάλλευση τῶν πόρων ζωῆς. Ἡ πεῖνα ἐνδημεῖ στὴν Ἑλλάδα τοῦ 16ου αἰώνα ἀλλὰ ἀπὸ τὰ τέλη τοῦ 17ου αἰώνα παρατηροῦμε μιὰ διαφοροποίηση στὴν παραγωγή. Τὰ σταροχώραφα τὰ ἀντικαθιστᾶ μιὰ πιὸ ἀποδοτικὴ καλλιέργεια, τὸ ἀμπέλι.

Στὸ χρονικὸ αὐτὸ διάστημα ἔχει τὴν ἀρχὴν ὁ μύθος τῆς μετακίνησης ἀπὸ τοὺς παλιοὺς οἰκισμοὺς τῆς Μούζγκας καὶ τῆς Παναγίας στὸ σημερινὸ χωριό. Οἱ συνεχεῖς μετακινήσεις καταλήγουν πάντοτε στὴν προοδευτικὴ ἐγκατάλειψη τῆς ἀγροτικῆς ἐργασίας καὶ στὴν ἀνάπτυξη κτηνοτροφικῶν καὶ βιοτεχνικῶν δραστηριοτήτων. Ἡ παρουσία καὶ ἀνάπτυξη τῶν μπουλουκιῶν, σ' αὐτὰ τὰ πλαίσια πρέπει νὰ ἐγγραφεῖ.

3. Ψάχνοντας τὰ ἀρχεῖα τῆς τουρκοκρατούμενης Πυρσόγιαννης διαπιστώσαμε πῶς ὅσοι ἔμεναν στὸ χωρίο καλλιεργῶντας τὰ ἐλάχιστα κτήματα, εἶχαν μονίμιας οἰκονομικὲς δυσχέρειες. Ἐνδεικτικὰ ἀναφέρουμε τὴν περίπτωση τῶν ἀδελφῶν Ζγκολόμηπη στὰ 1860. Ἀπὸ τοὺς τρεῖς ἀδελφοὺς ὁ ἔνας ταξιδεύει καὶ τὰ καταφέρνει καλύτερα ἀπὸ τοὺς ἄλλους δυό, οἵ ὅποι ἀναγκάζονται νὰ ὑποθηκεύουν τὸ σπίτι ἀπὸ τὰ χρέη καὶ στὸ τέλος μὴ μπορῶντας νὰ τὰ βγάλουν πέρα, τὸ πουλᾶν στὴν κοινότητα.

Οἱ φόροι, τὰ δοσίματα συγκεντρώνουν τὴν ἐχθρότητα τῶν κατοίκων ποὺ ζοῦνε σὲ φοβερὴ ἀθλιότητα. Οἱ δημογέροντες λειτουργοῦν σὰν ἐνδιάμεσοι

μεταξὺ κατακτητῆς καὶ κατακτημένου. Ἐπιβάλλονται μὲ τὶς πλάτες τῶν Τούρκων καὶ εἶναι τοποτηρητὲς τῶν συμφερόντων καὶ τῆς ἔξουσίας. Οἱ λίγες οἰκογένειες τῆς Πυρσόγιαννης ποὺ ἔναλλάσσονται στὴ διοίκηση τῆς κοινότητας εἶναι ἀνέκαθεν σαράφηδες (τραπεζίτες) στὴν Πόλη καὶ στὸ Λεσκοβίκι, μικρέμποροι στὸ χωριό καὶ προπάντων οἱ κύριοι δανειστὲς καὶ τοκογλύφοι τῆς περιοχῆς. Ὁ πλοῦτος τους δὲν θὰ ἐπενδυθεῖ ποτὲ σὲ παραγωγικὲς δυνατότητες τοῦ τόπου. Ἀπὸ ἔνα κοινοτικὸ ἐγγραφο τοῦ 1897 συμπεραίνουμε πῶς ἀπὸ τὸν προϋπολογισμὸ τῆς κοινότητας κρατοῦν 3 παράδες στὸ γρόσι γιὰ τοὺς μισθούς τους. Ἐπιβάλλουν στὴν ἐκκλησιαστικὴ ἐπιτροπὴ «εἰς οὐδένα δὲν θὰ δώσωσι τι ἐπὶ καλῇ τῇ πίστει καὶ ἐν περιπτώσει καθ' ἥν ἥθελον δώσει ἢ ἀφήσωσι τι βερεσὲ ἐκτὸς τῶν διολόγων εἶναι διὰ λογαριασμὸν των».

Θὰ ἀντιδράσουν συμφωνώντας καὶ μὲ ἄλλες μουχταροκεφαλὲς τῶν γύρω χωριῶν οὲ περίπτωση ποὺ «ἄν κανένας ἀπὸ τὰ χωριά μας εὔγη καὶ θελήσῃ νὰ κατατρέξῃ κανέναν ἀπὸ ἐμᾶς ἢ φανταζόμενος νὰ κατεβάσῃ τὴν τιμὴ τῆς προεστίας κι ἀν δὲν παύσῃ καὶ τρέξῃ εἰς τὰ ἴδια, τότε εἴμεθα εἰς χρέος ὅλοι ὅμοι (πρόκριτοι) νὰ ἐφευρίσκωμεν τρόπον ὅπου νὰ τοῦ γίνεται ἡ πρέπουσα παιδεία ἔως ὅπου νὰ ἔρχεται εἰς αἴσθησιν».

Ἐπανειλημμένα οἱ κάτοικοι θὰ ἀρνηθοῦν νὰ καταβάλουν τοὺς φόρους καὶ τὰ χρέη. Γράμματα ἀπὸ ἀρβανίτες μπέηδες καὶ ἀγάδες στοὺς δημογέροντες μαρτυροῦντες τὴ στάση τους αὐτή. Ἀκόμα καὶ στὶς ἀρχὲς τοῦ αἰώνα ὁ μουχτάρης τῆς Πυρσόγιαννης Κύρκας Σε-

Συντεχνία
έμπειροτεχνῶν.
(Καρδίτσα,
1934)

ρίφης, διαμαρτύρεται στὴ διοίκηση Κονίτσης γιατὶ οἱ Καστανιανίτες φορολογούμενοι ἀρνοῦνται νὰ πληρώσουν.

Δὲν ὑπάρχει μάστορας ποὺ νὰ μὴ δανείζεται πρὶν φύγει γιὰ ταξίδι. "Ετοι μόνο μποροῦν νὰ καλύψουν τὶς βασικότερες ἀνάγκες τῆς οἰκογένειας στὸ διάστημα ποὺ λείπουν. Τὸ κέρδος τῆς δουλειᾶς στὰ ξένα θὰ ίσοφαρίσει τὸ χρέος κι ἀν περισσέψει κάτι τότε θὰ ἀμπαριάσουνε τὸ στάρι.

Μιὰ μαρτυρικὴ ζωὴ ποὺ καὶ σήμερα ἀκόμη ταράζει τὶς ἀναμνήσεις τῶν παλιότερων μαστόρων. Ο Τάκης Γκουντῆς θὰ μολογήσει πὼς «ἡ δουλειὰ ἦτανε πολὺ σκληρή, κόπος μεγάλος, ἀϋπνίες γιὰ τὰ χρέη καὶ χρήματα λίγα. "Επρεπε νὰ ἔξοικονομήσουμε τῆς χρονιᾶς τὶς ἀνάγκες καὶ πάλι. Τὸ Μάρτη χρέωμα στὸν πρωτομάστορα καὶ κινούσαμε γιὰ τὸ ταξίδι. "Αστα δὲν κουβεντιάζονται, δύσκολα χρόνια τὰ ἔρμα». «Πρωτοταξίδεψα», μᾶς εἶπε ὁ Τόλης Βαλτᾶς, «9 χρονῶν παιδὶ στὰ Πωγώνια στὰ 1905, κουβαλώντας πέτρα καὶ καπάκια. Τί εἶδαν τὰ μάτια μου, τί εἶδαν τὰ μάτια μου! "Επαιρνε ὁ πρωτομάστορας

τὴν ἐλιὰ καὶ τὴν χώριζε στὰ δυό. Δὲν ματάειδα τέτοιο πράμα. 'Εμεῖς πεινούσαμε ἀλλὰ κατσιουλόναμε ἀπ' τὸ φόβο. 'Απ' τὸ χάραμα ὡς τὴν νύκτα δουλειὰ στὸ νταμάρι καὶ σ' ἔτρωγε τὸ λιοπύρι καὶ ἡ πείνα».

«Τί νὰ θυμηθῶ... ἔνα ταξίδι στὸ Τσιάμικο 70 μέρες, 50 φασολάδες. Φύτρωσαν στὸ στομάχι. Δὲν εἶχε μπέσα ἐκείνη ἡ ζωή».

Κοιμοῦνταν στὰ χάνια καὶ στοὺς ξενῶνες, στιβαγμένοι στὸ πάτωμα δίπλα - δίπλα καὶ οἱ ψεῖρες χόρευαν στὸ κορμί τους. Πολλὲς φορὲς ξαπλώνουν στὰ χαγιάτια τῶν ἐκκλησιῶν καὶ στὰ μπαΐρια, στρώνοντας τὴν κάπα στὸ χῶμα κι ἔχει ὁ Θεός.

«Μιὰ φορὰ στὸ Δελβινάκι ξημερώσαμε κάτω ἀπ' τὸ χιόνι. Μᾶς πλάκωσε εἴκοσι πόντους, κι ἐμεῖς ἀπὸ κάτω. Μὴ κουνιέστε, μᾶς λέει ὁ Θωμᾶς ὁ Τσιουράκης. Κάτστε καὶ μὴ κουνιέστε, ἀς ρίχνει ὅσσα θέλει».

Μιλοῦν μὲ πίκρα γιὰ μιὰ περιφρόνηση ποὺ ουναντοῦσαν ἀπ' τοὺς ντόπιους πληθυσμούς. Μάστορας σήμαινε παρακατιανός.

«Σ' ένα ταξίδι δούλευαν οι μαστόροι στὸ οπίτι μᾶς χήρας.

— Μάνα, λέει ή κοπέλλα, ἥπιε ἀπ' τὸ κουβὰ νερό, τὸ γομάρι.

— Καὶ τί πειράζει, ἀς ἥπιε, ἀπαντάει ή τρανή.

— "Ήπιε κι ἔνας μάστορας μωρό μάνα.

— Χῦστο γρήγορα...».

Τὸ φαῖ λιγοστὸ καὶ μὲ οἰκονομία νὰ γυρίσουν μὲ λεφτὰ στὸ χωριό. Μαγείρευαν καὶ ζύμωναν ψωμὶ μόνοι τους, ἀν στὴν συμφωνία μὲ τὸ νοικοκύρη δὲν κανόνιζαν καὶ φαῖ.

Γιὰ ὅλα ἔκανε κουμάντο ὁ πρωτομάστορας. Δὲν εἶναι τυχαῖο πώς ἀπ' τοὺς λίγους ποὺ μποροῦσαν νὰ ἀμπαριάσουν τὸ σιτάρι τῆς χρονιᾶς εἶναι οἱ περισσότεροι πρωτομάστορες. Ἡ ἀγοραστική τους ἱκανόττηα εἶναι δεῖγμα μᾶς οἰκονομικῆς εὐρωστίας, παρ' ὅτι δούλευαν τὸ ὕδιο μὲ τοὺς ἄλλους καὶ μοιράζονταν στὰ ἵσια τὰ κέρδη.

Κάπου ἀλλοῦ θὰ βροῦμε τὴν ἀρχὴν τῆς δύναμής του.

‘Ο πρωτομάστορας ξεκινάει μὲ ἔνα μικρὸ κεφάλαιο. Κεφάλαιο ἐννοοῦμε τὰ ζῶα, τὰ εργαλεῖα, τὰς γνωριμίες μὲ τοὺς Τούρκους ἀγάδες καὶ δημογέροντες τῶν χωριῶν, τὰ χρήματα ποὺ κάλυπταν τὶς ἀνάγκες τοῦ ταξιδιοῦ.

Πολλοὶ μαστόροι σήμερα μιλοῦν μὲ τὰ χειρότερα λόγια γι' αὐτούς. ‘Ο φόβος ὅμως τότε νὰ μείνει κανεὶς ἔξω ἀπ' τὰ μπλούκια, χωρὶς δουλειά, μὲ λίγα λόγια νὰ χαρακτηριστεῖ, ἀνάγκαζε τοὺς μαστόρους νὰ σκύβουν τὸ κεφάλι στὶς ἀνεξέλεγκτες πρωτοβουλίες του. “Οσοι τολμοῦσαν νὰ ἀντιπαραθέσουν ἄλλη γνώμη διώχνονταν καὶ τὸ χειρότερο δὲν βρίσκανε ἀλλοῦ δουλειά, γιατὶ

οκοντάφτανε στὶς συμφωνίες τῶν πρωτομαστόρων.

Στὰ χέρια του κρατοῦσε κάθε συμφωνία κρυφὴ καὶ φανερὴ πούκανε μὲ τὸ νοικοκύρη τοῦ σπιτιοῦ, τὰ δευτέρια τῶν λογαριασμῶν μὲ τὸ μπακάλη τοῦ τόπου καὶ τὸν ἔλεγχο πάνω στὸ χτίσιμο. Εἶχε ἀπεριόριστη δύναμη ἀφοῦ ἦταν σὲ θέση νὰ χαρακτηρίσει τοὺς ἄλλους σὲ μαστόρους γιὰ τοῖχο (πρώτη κατηγορία) καὶ σὲ παρακεντέδες (γιὰ νταμάρια καὶ δεύτερες δουλειές) κι' ἀς ἦταν πολλὲς φορὲς ὁ ὕδιος χειρότερος τεχνίτης.

Μιὰ διαρκὴς καὶ ἀσίγαστη κοινωνικὴ κουφόβραση χαρακτηρίζει τὶς σχέσεις πρωτομαστόρων καὶ μαστόρων. Σὲ μᾶς θὰ φτάσει μὲ μισόλογα γεμάτα πίκρα καὶ ἄφθονα ἀνέκδοτα ποὺ καυτηριάζανε τὴν λαιμαργία τους στὴ μοιρασιά.

Σὰν τὸ «τρεῖς πενήντα, ἐνενήντα, πᾶρε καὶ δέκα παραπάνω ἐπειδὴ δούλεψες πολύ».

‘Εκεῖνα τὰ χρόνια, προτοῦ ὁργανώθοῦν οἱ μαστόροι καὶ ἐπιβάλουν ἔνα ταχτικὸ ὡράριο δουλειᾶς, δούλευαν ὀλόκληρη μέρα, «ἀπ' ἥλιο σ' ἥλιο», ὅπως ἔλεγαν.

“Ἡλιε μου, τί πολλάργησες, δὲν πᾶς νὰ βασιλέψεις, σὲ καταριέτ' ἡ ἀργατιὰ κι' οἱ ξενοδουλευτάδες». “Ἐτοι ἀρχίζει ἔνα ἡπειρώτικο τραγούδι.

Δὲν ἔφτανε ἡ κούραση τῆς μέρας καὶ τὴν νύχτα φύλαγαν νούμερα γιὰ νὰ προσέχουν τὰ μουλάρια μὴ μποῦν στὰ ξένα χτήματα.

Θὰ ξαποστάσουν μόνο τὸ χειμώνα, μετὰ τὰ Νικολαβάρβαρα ποὺ ἀνηφόριζαν στὸ χωριό.

Κοντὰ στὸν Ἀγιάννη θὰ μοιράσουν

ὅπι ἀπόμεινε ἀπ' τὶς κρυφὲς συμφωνίες τοῦ πρωτομάστορα καὶ τὸ ξεκαθάρισμα τῶν λογαριασμῶν μὲ τὸ μπακάλη.

Βγάζοντας πρῶτα τὰ ἰσχνὰ μερίδια τῶν παιδιῶν μὲ τὴ δικαιολογία ὅτι δὲν ξέρουν καλὰ τὴν τέχνη, ὕστερα τὰ ἔξοδα τῶν ἐργαλείων τοῦ πρωτομάστορα (βαριά, λουστό, φτυάρια, κασμάδες), θὰ μοιραστοῦν σὲ ἵσια μερίδια, μάστορες καὶ ζῶα ὅπι περίσεψε.

"Αν κατάφερνε ὁ καθένας νὰ ξεχρεωθεῖ καὶ νὰ ἀμπαριάσει, ἥταν ὁ κα-

λύτερος τοῦ χωριοῦ.

Γιὰ τὰ ύπόλοιπα ἔκανε κουμάντο ἡ γυναίκα στὸ χωριὸ μὲ καμιὰ γίδα πατρεμά, ὅσπρια, τυρί, λίγο βούτυρο καὶ μπόλικο κρασί.

Αὐτὸ τὸ τελευταῖο ἐλάχιστη ἀλλὰ καὶ ὀλόκληρη ἡ προσφορὰ τῆς ἀνήμπορης γιὰ κάτι περισσότερο γῆς θὰ τοὺς ουντροφέψει μαζὶ μὲ τὰ κλαρίνα στὶς μεγάλες νύχτες τοῦ χειμώνα. Ξαπόστα μα ἀπ' τὸ χρόνο ποὺ πέρασε, κουράγιο γιὰ τὴν ἄνοιξη ποὺ θᾶρθη.

ΒΟΗΘΗΜΑΤΑ:

- N. Σβορώνου: «'Επισκόπηση τῆς Νεοελληνικῆς 'Ιστορίας».
- K. Μοσκώφ: «'Η ἴδεολογία τοῦ μεταπρατικοῦ χώρου».
- K. Βεργόπουλον: «Τὸ ἀγοροτικὸ ζήτημα».
- E. Σούρλα: «'Ηπειρωτικὰ Χρονικὰ - 1929».

‘Ο Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Δρυϊνουπόλεως, Πωγωνιανῆς καὶ Κονίτσης Σεβαστιανός, σὲ ἐρωτήματα τοῦ περιοδικοῦ μας γιὰ τὰ προβλήματα τῆς ἐπαρχίας, μᾶς ἔστειλε τὴν παρακάτω ἐπιστολή:

‘Αγαπητοί μου,

Εὔχομαι καλὴν ἐπιτυχίαν εἰς τὸ ἔργον σας, τὸ ὅποῖον πρόκειται νὰ ἀρχίσετε. Λυποῦμαι, μόνον, διότι διὰ λόγους ὑγείας — ὑπερκοπώσεως — ἀδυνατῶ πρὸς τὸ παρὸν νὰ σᾶς ἀπαντήσω εἰς τὰ ἐρωτήματα τῆς ἐπιστολῆς σας.

Μετ' εὐχῶν

‘Ο Δρυϊνουπόλεως Σεβαστιανὸς
Κόνιτσα 17.3.76

‘Ε μ βάσιματα - ἐπιταγὲς μὲ τὴν σαφῆ διευκρίνηση γιὰ τὴν ἴδιουση τοῦ λαογραφικοῦ μουσείου στὴν Πυρσόγιαννη:

ΓΚΟΥΝΤΗΝ ΔΗΜΗΤΡΙΟΝ
ταμία Προοδευτικῆς Ἐνώσεως
Πυρσόγιαννη 'Ιωαννίνων.

‘Υπεύθυνος συλλογῆς
λαογραφικοῦ ὑλικοῦ
ΦΛΙΝΔΡΗΣ ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ
Πυρσόγιαννη 'Ιωαννίνων.

"Ερευνα

ΟΧΙ ΑΥΘΑΙΡΕΣΙΕΣ ΣΤΑ ΜΝΗΜΕΙΑ ΤΟΥ ΤΟΠΟΥ

Ο "Άγιος Νικόλαος

Ο ΠΕΡΙΒΟΛΟΣ του Άγιου Νικολάου πλακοστρώθηκε πέροι μὲ τοιμεντένιες λευκὲς πλάκες. Οἱ ύπεύθυνοι τῆς πρωτοβουλίας αὐτῆς ἔνα χρόνο μετὰ μὲ εἰλικρίνεια μᾶς ὅμολόγησαν ὅτι ἔκαναν λανθασμένη ἐκτίμηση στὴν ἐπιλογὴ τοῦ ὄλικοῦ.

Εἴμαστε ὑποχρεωμένοι νὰ ἀναφερθοῦμε στὴν παρουσία καὶ στὸ ἐνδιαφέρον δύο ἀρχαιολόγων ποὺ πάσχισαν κυριολεκτικὰ νὰ ἀποτραπεῖ ἡ πλακόστρωση. Ό Γιώργος Βελένης, ἀρχαιολόγος, ἐποκέφθηκε τὴν Πυρούγιαννη τὴν περίοδο ἐκείνη. Οἱ διαπιστώσεις του γιὰ ὅσα εἶδε εἶναι δυστυχῶς ἀπογοητευτικές.

Οἱ παλιοὶ μαστόροι - μᾶς εἶπε - σωστὰ χτίσαν τὴν ἐκκλησία τοῦ Άγιου Γεωργίου στὸν πάνω μαχαλὰ γιατὶ ἀποτελεῖ τὴν κορυφὴ τοῦ χωριοῦ. Ἀπὸ ἔνστικτο μάλιστα οἱ τεχνίτες τῆς ἔδωσαν τέτοια θέση, ὥστε νὰ φαίνεται ἀπὸ ὅλους τοὺς δρόμους ποὺ περνοῦσαν καὶ καταλήγαν στὸ σημεῖο αὐτὸ καὶ νὰ ἀποτελεῖ ἔτσι ἐκτὸς ἀπὸ σημεῖο προσανατολισμοῦ καὶ ἔνα τέλος τῆς διαδρομῆς. Ἀκόμη ἡ παλιὰ τοιχοποιία τοῦ περίβολου τοῦ Άγιου Νικολάου δὲν ἔγινε τυχαῖα. Ἀποσκοποῦσε στὸ ν' ἀφήνει ἐλεύθερη τὴν θέα τῆς ἐκκλησίας στὸ ἀγγάντι. Στὸν παλιὸν "Άγιο Γεώργιο μάλιστα δὲν ὑπάρχει οὔτε τοιχοποιία. Μαστόροι τεχνίτες μὲ βαθιὰ γνώση ὅργανωσαν τὸ χῶρο ἀπλὰ καὶ μὲ σωστὲς ἀναλογίες. Εἶχαν καταλάβει πῶς ἡ ἀρχιτεκτονικὴ καὶ ἡ πολεοδομία είναι βγαλμένες ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν ζωὴν χωρίς πιέσεις καὶ καταγαγκασμούς.

Σήμερα διαπιστώγει κανεὶς καταστρο-

φικὲς κατασκευὲς καὶ στὶς δυὸς ἐκκλησίες. Ό "Άγιος Γεώργιος φυλακίστηκε μὲ περίβολο ἀπὸ τσιμεντόλιθα καὶ καγκελόφραγμα ὕψους 1,50 μέτρου καὶ συγάμια παραφορτώθηκε μὲ δυὸς μαρμάρινα μνημεῖα, ἰδιαίτερα τὸ πρῶτο μπροστὰ στὴν εἴσοδο. Ή παλιὰ ἀπλωσιὰ καὶ τὸ ἀγγάντι καταστράφηκαν καὶ δίπλα στὴ μιαύρη πέτρα φυτρώνει ἀσχηματικὸ μάρμαρο καὶ τὰ τσιμεντόλιθα. Ή αἰσθητικὴ ὅμορφιά, τὸ ταίριασμα μὲ ὅλα τὰ σπίτια καὶ ἡ λιτότητα τῆς κατασκευῆς τῶν ἐκκλησιῶν ἔξαφαγίστηκαν. Μιὰ πλάκα ἀπὸ τσιμέντο στὴ βάση τοῦ καμπαναριοῦ τοῦ Άγιου Νικολάου καὶ ἔνα περίεργο εἰκόνισμα δίνουν τὸ τελειωτικὸ κτύπημα στὴν ὅμορφιὰ μᾶς ἐκκλησίας μὲ ζωὴ 200 χρόνων. Άνηφορίζοντας τὸ δρόμο ἀπὸ τὴν ἀσφαλτο πρὸς μπεῖς στὸ χωριό δυὸς καινούργια εἰκονίσματα ὅγκωδη καὶ ὑπερ-

Τό πρωτοξεκίνημα τῶν μαστόρων

Γράφτηκε ἀπὸ τὸ μάστορα Σταῦρο Τσούθαλη

Ἄφοῦ τέλειωσα τὸ Δημοτικὸ Σχολεῖο καὶ πῆρα τὸ ἀπολυτήριο, ἔπρεπε νὰ φύγω ταξίδι μὲ τοὺς μαστόρους. Τὸ καλοκαίρι ὅμως δὲν ἔρχονταν στὸ χωρὶο κτίστες. Κατὰ σύμπτωση ὅμως ἐκεῖνο τὸ καλοκαίρι ἦρθε στὸ χωρὶο ἔνας ξάδελφος τῆς μάνας μου. Πῆγε καὶ τὸν παρακάλεσε νὰ μὲ πάρει καὶ μένα στὴ δουλειά. Συμφωνήσανε καὶ τὸ μηνιάτικο, 200 δραχμὲς τὸ μήνα (τότε μὲ τὸ μήνα τᾶπαιρναν τὰ παιδιά). Χαρὲς ἐγώ, ποὺ θὰ πήγαινα ταξίδι καὶ θᾶβλεπα ἄλλο κόσμο. Ποῦ νὰ ἥξερα, ὁ δυστυχῆς, τί μὲ περίμενε. Μοῦ ἑτοίμασε καὶ μένα ἡ μάνα μου τὰ ροῦχα μου, ποὺ ἦταν μὰ φανέλα ἐσωτερική, ἔνα βρακί, δυὸ πουκάμισα ἀπὸ ντρίλι, ἔνα παντελόνι ποὺ ἦταν δὲν μπαλώματα γιὰ δουλειά, ἔνα ποὺ εἶχε λιγότερα γιὰ τὶς γιορτές, μὰ γκυμιζέλα (ἔνα εἶδος γιλέκου ποὺ κούμπωνε στὰ πλάγια. Τὴν εἶχε ράψει ὁ μακαρίτης Μπάσιος, ποὺ ἦταν ράφτης τότε στὸ χωρὶο. Τὸ ὕφασμα ἦταν ἀπὸ δίμιτο, ποὺ ὕφαινε ἡ μάνα μου) καὶ ἔνα σουρτοῦκο (παλιὸ) ποὺ ἦταν ἀπὸ δίμιτο, δυὸ τρία ζευγάρια τσιράπτα. Γιὰ σκεπάσματα εἶχα ἔνα ταλαγάνι, ποὺ τὸ ἔδωσε ἡ ἀδελφή μου Ἐλένη, τοῦ πεθεροῦ τῆς Κύρκα Κουραβέση. Ἁταν κι αὐτὸς κονιούλης γέρος, εἶχε πεθάνει κι ἐγὼ πῆρα τὸ ταλαγάνι. Εἴπαμε τὸ ταλαγάνι, τὸ μοιό, τὸ σάϊσμα ἀπὸ τὸ σπί-

τι καὶ μιὰ βελετζούλα, ποὺ εἶχαμε στὸ σπίτι.

Τέλος ἦρθε ἡ μέρα, ποὺ θὰ φεύγαμε. Πολὺ πρωΐ μὲ ξύπνησε ἡ μάνα μου. Ντύθηκα τὰ καλά μου, ἔκανα τὸ σταυρό μου στὸ εἰκόνισμα καὶ ξεκινήσαμε. Φίλησα τὸν ἀδελφό μου καὶ τὶς ἀδελφές μου. Ἡ μάνα μου θὰ μὲ ξεπροβοδοῦσε μέχρι τὸ Βαθύλακο. Ἡταν καὶ ἡ γυναίκα τοῦ πρωτομάστορα. Εἶχε καὶ ἔνα γάιδαρο ποὺ φορτώσαμε τὰ ροῦχα μου. Αὐτὸς δὲν εἶχε τίποτα, γιατὶ τὰ πράγματά του τὰ εἶχε στὸ χωρὶο, ποὺ δούλευαν. Εἶχε φέρει τυρὶ καὶ μαλιὰ γιὰ τὸ σπίτι τους. "Ετοι γινότανε τότε. "Ερχονταν ἔνας στὸ χωρὶο ἀπὸ τὴν παρέα καὶ ἔφερνε δὲν τι χρειάζονταν. Ἐκεῖ στὸ Βαθύλακο ἡ μάνα μου μὲ φίλησε καὶ μοῦ ἔδωσε τὴν εὐχή της καὶ μοῦ ἔβαλε μιὰ δραχμὴ στὴν πέτρα, νὰ τὴν πάρω καὶ νὰ εἶμαι γερός, σὰν τὸ μέταλο τῆς δραχμῆς καὶ σὰν τὴν πέτρα. Μὲ ἔβαλε καὶ καβάλα στὸ γάιδαρο ὁ ἀρχιμάστορας, ὃσους σκαπετίσαμε πίσω ἀπὸ μιὰ ράχη, γιὰ νὰ μὴ μᾶς βλέπει ἡ μάνα μου καὶ μετὰ μὲ κατέβασε. Ἡ καῦμένη ἡ μάνα μου χάρηκε, ποὺ μ' ἔβαλε καβάλα καὶ δὲν θὰ κουραζόμουνα. Ποῦ νά ξερε ἡ κακομοίρα, τί μὲ περίμενε. Κι ἀπὸ δῶ ἀρχίζει ἡ Ὀδύσσειά μου.

Φτάσαμε τὸ βράδυ σχεδὸν στὴν Κόνιτσα. Πήγαμε στὸ χάνι τοῦ Κούσιου.

‘Ο μάστορας πήρε κρεβάτι νὰ κοιμηθεῖ. ’Εγὼ στρωματούσα. ”Εστρωσα τὰ ροῦχα μου καὶ ξάπλωσα, ἀφοῦ πρῶτα δείπνησα πίτα ποὺ εἶχα ἀπ’ τὸ χωριό. ”Ητανε ἔνα μεγάλο δωμάτιο. Τὴν νύχτα, δὲν ξεύρω τί ὥρα ἦταν, ἥρθαν καὶ Τσάμηδες λαδάδες. Αὐτοὶ ἦταν Ὁθωμανοὶ καὶ εἶχαν ζῶα καὶ πήγαιναν λάδι στὰ χωριά. Ξαπλώσαν κι αὐτοὶ συνέχεια μὲνενα. Αὐτοὶ βρωμούσανε σὰν σκυλιὰ ψόφια. Βρωμούσανε τὰ πόδια τους, τὰ ροῦχα τους. Δὲ μπόρεσα νὰ κλείσω μάτι ὅλη τὴν νύχτα. Σηκώθηκα, πῆρα τὰ ροῦχα μου καὶ βγῆκα ἔξω στὴν αὐλή. ”Ηταν καὶ τὰ ἄλογά τους ἐκεῖ, ἀλλὰ πιὸ πολὺ βρωμοῦσε μέσα, παρὰ ἐκεῖ. Κακοξημέρωσα. Τὸ πρωΐ σηκώθηκε καὶ ὁ ἀρχιμάστορας, φορτώσαμε τὰ ροῦχα μου καὶ ξεκινήσαμε. Τοῦ εἶπα τὴν περιπέτειά μου καὶ γέλασε.

Πήραμε τὸ δρόμο γιὰ τὰ Πωγώνια. Δούλευαν πολλοὶ δικοί μας ἐκεῖ. ”Ετοι ἦταν τότε. Μᾶς ξεπροβόδιοαν μέχρι τὸ Βαθύλακο, κάτω στὴν ποταμιά. Γυρίζοντας οἱ γυναῖκες γιὰ τὸ χωριό, παίρναν χόρτα πράσινα. ”Αν ἦταν χειμώνας, παίρναν κέδρα ἢ πουρνάρια, ποὺ εἶναι πράσινα ὅλο τὸν καιρό, ἀλλὰ ἐπρεπε νὰ εἶναι ἀπὸ τὸ πάνω μέρος τοῦ δρόμου, γιὰ νὰ γυρίσουν γρήγορα οἱ νοικοκυραῖοι, καὶ τὰ ἔβαζαν στὸ ἀνώφλι τῆς πόρτας τοῦ σπιτιοῦ. ”Αλλὰ πρὶν ξεκινήσουν γιὰ τὸ ταξίδι, γίνονταν τὰ μπλούκια. Εἶχαν τὸν πρωτομάστορα κι ἐπαιρνε κι ἄλλους. ”Αλοίμονο νὰ μὴν ἦτανε κανένας καλὸς μάστορας. Πήγαινε κοντὰ στοὺς ἄλλους καὶ τὸν ἔτρωγε τὸ νταμιάρι. Τὴν ἡμέρα, ποὺ θὰ ξεκινούσαν, τὸ πρωΐ, καὶ προπαντός στὸ σπίτι τοῦ πρωτομάστορα θὰ κάνανε τραπέζι

φασολάδα, μπακαλιάρο. Μαζεύονταν ἕλο τὸ μπλούκι, ποὺ θὰ πήγαιναν μαζί, φωνάζαν καὶ τὸν παπᾶ νὰ εὐλογήσει τὸ τραπέζι καὶ ἀφοῦ τρώγαν, φορτώναν τὰ μουλάρια ἢ γαϊδούρια καὶ τοὺς ρίχναν στὰ καπούλια ἔνα μαστραπᾶ κρασί. Αὐτὸ τὸ κάναν γιὰ γοῦρι καὶ νὰ μὴν παίρνει ἀπὸ μάτι τὸ μπλούκι ποὺ ξεκινοῦσε. ”Οσοι σπίτια εἶχαν ἄνδρες καὶ πήγαιναν ταξίδι, αὐτοὶ τὰ βολεύανε τὰ σπίτια τους. ”Εστελναν λεφτά, ἀμπάριαζαν τὸ νέννημα τῆς χρονιᾶς. Τὸ χειμώνα φέρναν οἱ Βλάχοι ἀπὸ τὸ Ντέντσικο μὲ τὰ καραβάνια στάρι ἀπ’ τὴν Μακεδονία. ”Ηταν ὅμως καὶ χῆρες γυναῖκες μὲ οἴκογένειες μεγάλες, ποὺ δὲν εἶχαν οτὸν ἥλιο μοῖρα. Τόπαιρναν τὸ στάρι μὲ τὴ σακούλα καὶ ἀλοίμονον, πῶς νὰ ξεχειμάσει αὐτὸς ὁ κόσμος· καὶ δὲν ἦταν λίγοι στὸ χωριό. Θυμᾶμαι ποὺ λέγαν οἱ γυναῖκες πῶς κλείστηκε τὸ τάδε σπίτι. ”Εννοοῦσαν πῶς δὲν εἶχαν ψωμὶ νὰ φᾶνε καὶ ἐπαιρναν μιὰ - δυὸ γυναῖκες ἔνα σακὶ καὶ περπατοῦσαν στὰ σπίτια, αὐτὰ ποὺ εἶχαν, καὶ τοὺς μάζευαν ἀλεύρι, ἀλλὰ δὲν μαρτυροῦσαν, ποιό σπίτι πενοῦσε. Αὐτὰ γίνονταν, ὅταν ἦταν βαρὺς χειμώνας. Γιατὶ μόλις ἐπαιρνε ὁ Μάοτης, πήγαιναν καὶ δούλευαν στὶς Ἀμερικάνες προπαντός. Γιατὶ αὐτὲς δὲν δούλευαν, τοὺς ἐστελναν οἱ ἄντρες τους ἀπ’ τὴν Ἀμερικὴ καὶ πλήρωναν γυναῖκες νὰ σκάψουν τὰ ἀμπέλια τους καὶ τὰ χωράφια τους. Κράτησε ἀναγνώστη τὴν ἀναπνοή σου, τί πληρωμὴ τοὺς ἔκαναν. Δούλευαν οἱ καῦμένες οἱ γυναῖκες ἀπ’ τὸ πρωΐ ὡς τὸ βράδυ καὶ τὸ μεροκάματο ἔνα καρβέλι ψωμὶ καὶ ἔνα πάτο φασούλια, νὰ φάει ἡ δύστυχη γυναίκα μὲ τὰ

αι

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ

"Όλοι ἀγαπᾶμε τό χωριό

ἀλλὰ αύτὸ πεδαίνει

ΣΚΕΨΕΙΣ - ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ - ΛΥΣΕΙΣ

Τὸ περιοδικό μας στὴν προσπάθειά του νὰ παρακολουθήσει ἀπὸ κοντὰ τὰ προβλήματα τοῦ χωριοῦ πρότεινε στὰ διοικητικὰ συμβούλια τῆς κοινότητας τοῦ συλλόγου καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐπιτροπῆς μιὰ ἀνοιχτὴ συζήτηση.

Τὸ ἀπόγευμα στὶς 18 τοῦ Γενάρη συγκεντρωθήκαμε στὸ κοινοτικὸ γραφεῖο δέκα νέοι ποὺ συμμετέχουν στὴ σύνταξη τοῦ περιοδικοῦ μαζὶ μὲ τὸν Πρόεδρο τῆς κοινότητας Διονύση Περώνη, τὸν ἀντιπρόεδρο Ἀπόστολο Ζγκολόμπη, τὸν πρόεδρο τοῦ συλλόγου Γιώργο Δούκα, τὸν γραμματέα τοῦ συλλόγου Σωτήρη Λώλη, τὸν ταμία Τάκη Γκουντῆ, τὸν ἀντιπρόεδρο τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐπιτροπῆς Δῆμο Φλίνδρη καὶ τὸν γραμματέα τῆς κοινότητας Γιάννη Βαζούκη.

ΔΙΟΝΥΣΗΣ ΠΕΡΩΝΗΣ: Σᾶς εὐχαριστοῦμε ποὺ ἔρθατε γὰρ μᾶς κουβεντιάσετε. Έμεῖς θὰ βοηθήσουμε τὸ περιοδικὸ μὲ ὅλη τὴν καρδιὰ μας. Πρώτη φορὰ γίνεται αὐτὸν γιαρίσουν νέοι ἀνθρωποι γὰρ κυττάξουν τὸ χωριό. Εἴμαι συγκινημένος ἀπὸ τὸ ἐνδιαφέρον σας.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΔΟΥΚΑΣ: Ό σύλλογος θὰ σᾶς ὑποστηρίξει καὶ θὰ συνεργαστεῖ μαζὶ σας. Δὲν τὸ περιμέναμε αὐτὸ ποτέ. Πιστεύαμε δτὶ είχαμε ἐγκαταλειφθεῖ στὴν τύχη μας. Μοῦρχονται δάκρυα στὰ μάτια. Έκ μέρους τοῦ συλλόγου σᾶς εὐχαριστῶ. Δὲν μπορῶ γὰρ συνεχίσω ἄλλο. Μπράβο σας.

Δ. ΠΕΡΩΝΗΣ: Άπ' ὅτι δὲν σας ξέρετε γὴ κοινότητα δὲν ἔχει πόρους. Στὴν πραγματικότητα οἱ πόροι της φτάγουν τὶς 60.000 δρχ. Γιαυτὸ τὸ λόγο δὲν μπορεῖ γὰ

κάνει τίποτα χωρὶς ἐπιχορήγηση τοῦ γομαρχειακοῦ ταμείου. Τὰ ἔσοδα δὲν καλύπτουν καλὰ - καλὰ οὔτε τὶς ἀνάγκες της, δπως τὰ ἔξοδα τοῦ γραμματέα, ἔξοδα παραστάσεως καὶ ἄλλες μικροανάγκες.

Τὸ μεγαλύτερο καὶ οὐσιαστικῆς σημασίας γιὰ τὴν παραπέρα ἐπιβίωση τοῦ χωριοῦ πρόσθλημα εἶναι οἱ δρόμοι. "Αγ δὲν μπορέσουμε γὰρ φτιάξουμε δυὸ δρόμους, τὸ χωριό δὲν πρόκειται γὰρ πάει μπροστά. Οἱ δρόμοι θὰ ἐξυπηρετήσουν δσους θέλουν γὰρ φτιάξουν τὰ σπίτια τους. Ή ἀκρίβεια καὶ ἡ δυσκολία στὴ μεταφορὰ τῶν ὑλικῶν οἰκοδόμησης τοὺς κόβει τὰ χέρια. Ό ενας θὰ ξεκινάει ἀπ' τὸ ξενοδοχεῖο στὸν Ἀγιώρη μπροστὰ ἀπ' τὸ σχολεῖο καὶ θὰ φτάνει στὴν Κολόναια. Ό ἄλλος μπροστὰ ἀπ' τοῦ Τάκη Ματαρᾶ καὶ τὸ Ιατρεῖο κάτω ἀπ' τοῦ

Θωμᾶ Παπακώστα ώς τοῦ Γιώργου Δούκα, θὰ φτάνει στὴν ράχη καὶ ἀπὸ ἕκεῖ στὸν "Α. - Θανάση.

ΑΠΟΣΤ. ΖΓΚΟΛΟΜΠΗΣ: Γιὰ τὸν πρῶτο δρόμο ἔξασφαλίσαμε πίστωση 300.000 δρχ. γιὰ τὸν δεύτερο 40.000 δρχ. ἀπὸ ὑποσχέσεις χωριανῶν. "Ας γίνουν τμηματικά, φέτος ἐκατὸ μέτρα τοῦ χρόνου, διακόσια σημασία ἔχει νὰ λείψουν τὰ χαλάσματα καὶ νὰ βοηθηθοῦν ὅσοι θέλουν νὰ φτιάξουν τὰ σπίτια τους.

Νὰ γίνει προσπάθεια νὰ ἀγοραστοῦν ἀπὸ τὸ σύλλογο τὰ Βαζουκάδικα πίσω ἀπὸ τὸ ξενοδοχεῖο καὶ νὰ ισοπεδωθοῦν. Στόχος μας εἶναι ἡ ἐπέκταση τοῦ ξενοδοχείου καὶ προσωρινὰ ὅς γίνει χῶρος παρκαρίσματος.

ΣΩΤ. ΛΩΛΗΣ: Εἶναι ἀλήθεια πολλοὶ θέλουν νὰ προσφέρουν. "Οταν ὅμως ὁ πρόεδρος ἔφερε τὴν μπολυντόζα νὰ ἀνοίξει πέρασμα στὴ Σλύβιανη ἐγὼ τὸν ἀφησα νὰ περύσει ἀπὸ τὸ σπίτι μου, ὁ ἄλλος ὅμως τὸν σταμάτησε γιὰ ἔνα μέτρο. Θέλω νὰ σᾶς πῶ, χωρὶς συμπαράσταση καὶ κατανόηση ἀπὸ ὅλους δὲν μπορεῖ οὔτε ὁ σύλλογος, οὔτε : κοινότητα νὰ κάνουν τίποτα.

ΤΑΚΗΣ ΓΚΟΥΝΤΗΣ: "Αν γίνουν αἱ δρόμοι σήμερα, αὔριο τὰ πεζούλια καὶ ἡ πλατεῖα, τὸ χωριὸ θὰ πάρει ἄλλη δύνη.

ΑΠ. ΖΓΚΟΛΟΜΠΗΣ: "Η Σλύβιανη πρέπει νὰ σταματήσει νᾶναι ἐστία μόλυνσης. Μαζεύει ὅλα τὰ νερὰ ἀπὸ τὸ γκασιάδικο καὶ ἀσχημίζει τὸ πιὸ κεντρικὸ σημεῖο τοῦ χωριοῦ.

ΔΗΜΟΣ ΦΛΙΝΔΡΗΣ: Μὲ τοὺς δρόμους θὰ μᾶς δοθεῖ ἡ δυνατότητα νὰ στηρίξουμε ὅτι μποροῦμε καὶ νὰ κάνουμε νέα καλυτερίμα ἢ πεζούλια.

Δ. ΠΕΡΩΝΗΣ: Οἱ ἀνάγκες μας εἶναι πολλὲς κι οὔτε τελειώνουν. Μᾶς λείπουν

ἀκόμα καὶ τὰ ἔργατικὰ χέρια. Δὲ μένουν νέοι ἀνθρωποι στὸν τόπο μας. Προσπαθοῦμε νὰ κρατήσουμε μὲ τὰ δόντια τὸ χωριό.

Νά, τώρα δὲν ἔχουμε γιατρό. Τὸ Σπουργεῖο ἀπαντάει ὅτι ἀν βρεθεῖ γιατρος ποὺ γὰ θέλει νάρθει στὴν Πυρσόγιανη, τὸ 24 ὥρες θὰ μᾶς τὸν στείλουν. Δὲν μποροῦν ὅμως νὰ ὑποχρεώσουν κανένα γιατὶ εἶναι ὀρεινὸ καὶ παραμεθόριο χωριό. Προσωρινὰ μᾶς ἔξυπηρετεῖ ὁ στρατιωτικὸς γιατρὸς τῆς Βούρμπιανης. Καὶ νὰ σκεφτεῖτε, ἔχουμε δικό μας νοσοκομεῖο.

Σ. ΛΩΛΗΣ: "Ο σύλλογος ἔκανε μὲ δικά του ἔξοδα καὶ δωρεὲς τὸ νοσοκομεῖο ποὺ δεύτερο δὲν ὑπάρχει στὴν περιοχή μας. Εὔρυχωρο, μὲ πολλὰ δωμάτια καὶ σχετικὴ επάνδρωση. Τί ἄλλο νὰ κάνουμε γιὰ νὰ μᾶς φέρουν γιατρό;

Α. ΖΓΚΟΛΟΜΠΗΣ: Δὲν μᾶς προσέχουν. "Οσο γιὰ τὶς ἀνάγκες μας, ὅρεξη νάχετε νὰ μᾶς ἀκοῦτε. Τὰ ἔσοδά μας εἶναι δεκάρες. Τὸ δάσος προσωρινὰ δὲ δίνει τίποτα. Κάναμε διαχειριστικὴ ἔκθεση γιὰ νὰ κόψουμε δέξια καὶ πεῦκο. Περιμένουμε.

Δ. ΠΕΡΩΝΗΣ: "Ο δασικὸς δρόμος μέχρι τὸ Βουγὸ εἶναι 15 χιλιόμετρα. Ἀπὸ αὐτὰ τὰ 5 εἶναι σὲ καλὴ κατάσταση καὶ ἐσχετικὰ ἔργα ἀντιστήριξης. "Ο διευθυντὴς δασῶν μᾶς ὑποσχέθηκε ὅτι θὰ βοηθήσει νὰ γίνει. Χωρὶς τὸ δασικὸ δρόμο ἀποκλείεται νὰ γίνει συστηματικὴ ξύλευση.

Γ. ΔΟΥΚΑΣ: Δὲν εἶναι μόνο αὐτὸς ὁ δρόμος. Χρόνια μᾶς λένε ὅτι θὰ ἀσφαλτώσουν τὸ τμῆμα ἀπὸ τὸν "Αγιάννη μέχρι τὸ Πληγάτι. Ὑπάρχει μάλιστα καὶ πίστωση ἀπὸ τὶς ιταλικὲς λεγόμενες ἐπανορθώσεις. Ρίξανε ἀιμοχάλικο καὶ μερικὲς γέφυρες πρὶν ἀπὸ μερικὰ χρόνια. "Τσερά ὅλα πάλι σταμάτησαν. Τριάντα χρόνια περιμένουμε καὶ ποῦ εἶστε ἀκόμα.

”Αποψη
τῆς
Πυρσόγιαννης

Τ. ΓΚΟΥΝΤΗΣ: Ό παρακαμπτήριος άπ' τὸ χωριὸ μέχρι τοὺς Μύλους ποὺ βρίσκει τὴν ἔθνικὴ δδὸ εἶναι τὸ μεγάλο μας αἴτημα. Πιστεύω πώς μόνο ἀν γίνει αὐτὸς ὁ δρόμος θὰ μπορέσουμε νὰ συγκρατήσουμε τὴν Πυρσόγιαννη ἀπὸ τὸν κατήφορο.

Δ. ΦΛΙΝΔΡΗΣ: Χρειάζεται τεχνικὰ ἔργα ὁ παρακαμπτήριος γιατὶ ἔχει πολλὲς στροφὲς καὶ συναντάει πολλὰ λακούρια. Πρέπει νὰ ρίξουμε ὅλο τὸ βάρος μας κι ἀς βοηθήσουν ὅλοι στὴν προσπάθειά μας αὐτῷ.

Γ. ΔΟΥΚΑΣ: Ό σύλλογος βοηθάει παντοῦ. Χωρὶς αὐτὸν θῶμασταν ὅπως πρὶν τὸν πόλειμο. ”Ο, τι ἔργο ἔγινε δφείλεται στὸ σύλλογο. Οἰκονομικὰ βρίσκεται σὲ καλὴ κατάσταση. Ενισχύουμε τὴν κοινότητα γιατὶ αὐτὴ ἔχει τὴν πρωτοβουλία στὶς ἀποφάσεις.

Σ. ΛΩΛΗΣ: Έκεῖνο ποὺ ἐπιβάλλεται νὰ γίνει εἶναι νὰ ξεφύγει ὁ σύλλογος καὶ λίγο ἀπ' τὸ καταστατικὸ ποὺ ἔγινε πρὶν πενήντα χρόνια. Ανανεώθηκε βέβαια σὲ μερικὰ ἄρθρα ἀλλὰ ἡ ἔφταστία τὸ ἔφτιαξε ὅπως ηθελε, δηλαδὴ στὰ μέτρα της. Τὸ νέο καταστατικὸ δυσκόλεψε τὶς προοπτικὲς τοῦ συλλόγου.

Πρέπει ἀκόμα νὰ βοηθήσουμε τὰ παιδιὰ ποὺ σπουδάζουν γιὰ νὰ γυρίσουν κάποτε νὰ ρίξουν μιὰ ματιὰ βοήθειας στὸ ρημαγμένο τόπο μας. Τοὺς ἔχουμε καὶ μᾶς ἔχουν ἀνάγκη.

Τ. ΓΚΟΥΝΤΗΣ: Λυπᾶμαι ποὺ τὸ λέω κι ὅμως πρὶν ἀπὸ πολλὰ χρόνια εἶχε θιγεῖ αὐτό, ἀλλὰ δὲν δέχτηκαν. Μάλιστα, ὁ Μαχάλης Κουλούρης εἶχε προτείνει, πρὸς τὸ παιγό του, νὰ μπεῖ ὁ σκοπὸς αὐτὸς στὸ καταστατικό.

Δ. ΠΕΡΩΝΗΣ: Θᾶταν εὐχῆς ἔργο σὲ κάθε πόλη νὰ γίνει σύλλογος τῶν χωριανῶν μας γιὰ νὰ ἐπικοινωνοῦμε σωστότερα καὶ καλύτερα.

Σ. ΛΩΛΗΣ: Συγκεκριμένα ὁ Φρόντζος θέλησε νὰ κάνει σύλλογο στὰ Γιάννενα κι ἔφτιαξε ἔνα καταστατικό. ”Οταν κάλεσε τοὺς Πυρσογιαννύτες πῆγαν τὴν πρώτη φορὰ καμιὰ σαρανταριά. ”Οταν τοὺς ξανακάλεσε νὰ ὑπογράψουν πῆγαν μόνο τρεῖς. Ἔγω πῆγα σὰν γραμματέας τοῦ συλλόγου ἀπ' τὸ χωριό. ”Ο Φρόντζος ὑποσχέθηκε νὰ νοικιάσει γραφεῖα μὲ δικά του ἔξοδα. Οἱ χωριανοί, χωρὶς βέβαια νὰ ξέρω τοὺς λόγους, δὲν θέλησαν.

Δ. ΦΛΙΝΔΡΗΣ: Μήπως υπάρχει καμιά άλλη έκδοχή και δὲν τὸ ξέρουμε;

ΜΕΝ. ΤΖΑΦΟΣ: "Οχι, δὲν συμβαίνει κάτι τέτοιο.

Σ. ΛΩΛΗΣ: Η διάσπαση μᾶλλον προήλθε από άλλο. Οι χωριανοί εἶπαν νὰ βάλουν τὸν Γιάννη Γαλάνη πρόεδρο και λέγεται, χωρὶς νᾶμαι σίγουρος, πώς εἶπε δῆθεν ὁ Φρόντζος: «Ποιός εἶναι αὐτὸς ὁ Γαλάνης». Αὐτὰ ἔγιναν κι αὐτὰ ξέρω.

Α. ΖΓΚΟΛΟΜΠΗΣ: Αγεξάρτητα ἀπ' ὅ,τι ἔγινε στὰ Γιάννενα δὲν πρέπει νὰ ἀποθαρρυθοῦμε. Πρέπει σὲ κάθε πόλη ποὺ εἶναι δικοί μας νὰ γίνουν πυρῆγες γιὰ τὸ καλύτερο τοῦ χωριοῦ μας.

Σ. ΛΩΛΗΣ: Η μεγαλύτερη ἀδράνεια παρατηρεῖται στὴν Καρδίτσα. Κάποτε ἡ παροικία αὐτὴ μᾶς ἔβλεπε μὲ περισσότερο ἐνδιαφέρον. Δὲν εἶναι μόνο τὰ λεφτά. Χρειαζόμαστε περισσότερο τὴν ἡθική τους συμπαράσταση, ἕνα τηλεγράφημα, μιὰ ἀλληλογραφία. Θέλουμε ὅχι μόνο τὰ λεφτά, ἀλ-

λὰ καὶ νὰ τοὺς κινήσουμε τὸ ἐνδιαφέρον γιὰ τὸ ίδιο τὸ χωριό.

Γ. ΔΟΥΚΑΣ: "Εγα ἄλλο θέμα ποὺ δὲν ξέρουμε ποὺ βρίσκεται εἶγαι τὸ κτῆμα στὴν Ἀθήνα. Μᾶς δίνουν 480 δρχ. τὸ μήνα ἀπ' τὸ ἐνοίκιο τοῦ σπιτιοῦ. Τὸ οἰκόπεδο βρίσκεται στὸ Μπογιάτι καὶ ἡ περιοχὴ ἔχει ἐξέλιξη.

Θ. ΒΑΛΤΑΣ: Ο σύλλογος στὴν Ἀθήνα πρότεινε νὰ πουληθεῖ τὸ κτῆμα καὶ νὰ ἀγοραστεῖ ἕνα διαμέρισμα γιὰ γραφεῖα. Τὸ ἐνοίκιο, περίπου 2.000 δρχ., θὰ τὸ στέλνει στὸ σύλλογο τοῦ χωριοῦ.

Δ. ΗΕΡΩΝΗΣ: Πάντως δὲν πουληθεῖ τὸ κτῆμα ἡ ὅχι, εἶγαι θέμα γενικῆς συνέλευσης.

Α. ΖΓΚΟΛΟΜΠΗΣ: Σημασία ἔχει νὰ πάρει ὁ σύλλογος πρωτοβουλίες καὶ νὰ δημιουργήσει δυνατότητες τέτοιες ποὺ νὰ ἐγδιαφέρονται καὶ νὰ συμμετέχουν δλοι οἱ χωριανοί καὶ ἐδῶ καὶ στὶς παροικίες.

Πυρσόγιαννη 18 τοῦ Γενάρη '76

ΣΥΝΕΡΓΑΣΤΕΙΤΕ ΜΑΖΙ ΜΑΣ

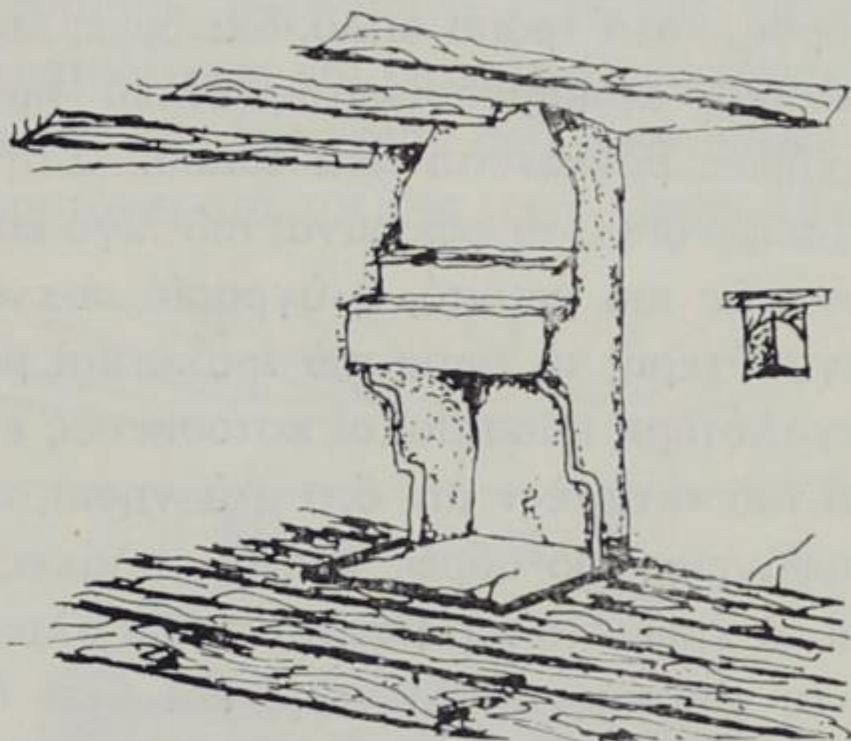
Απὸ τὸ ἐπόμενο τεῦχος μας, τὸ ΑΡΜΟΛΟΓΙΟΝ ἔγκαιιγιάζει μιὰ στήλη γιὰ τοὺς ἀναγνῶτες του μὲ ΕΡΩΤΗΜΑΤΑ — ΥΠΟΔΕΙΞΕΙΣ, ποὺ ἀφοροῦν διάφορα θέματα τῆς περιοχῆς μας.

Οι ἀναγνῶτες μας μποροῦν νὰ γράφουν ἀδίστακτα γιὰ κάθε θέμα, ποὺ νομίζουν δὲν μὲ τὶς υποδείξεις τους καὶ τὶς προτάσεις, θὰ βοηθήσουν στὴν ἐπίλυση προβλημάτων ποὺ ἀφοροῦν τὰ χωριά μας καὶ τὶς παροικίες.

Δεχόμαστε καλόπιστα τὶς ἀπόψεις ποὺ δὲν ἔχουν υστεροβουλία καὶ προσωπικὴ ἀντιπάθεια. Σᾶς περιμένουμε...

ΤΟ ΠΥΡΣΟΓΙΑΝΝΙΤΙΚΟ ΣΠΙΤΙ

...“Ο μάστορας δημιουργοῦσε
άπλα κι ἀθόρυβα στὴ βάση τῶν
πραγματικῶν ἀναγκῶν»...

✓ Τὸ τοπίο καὶ τὸ κλίμα τοῦ τόπου ἔχουν διπλὴ ἐπίδραση στὰ δημιουργήματα τῆς ἀγάνωνυμης ἀρχιτεκτονικῆς. Ἡ πρώτη εἶναι ἄμεση: τὸ τοπίο εἶναι ὁ φυσικὸς χῶρος τῆς ἀρχιτεκτονικῆς καὶ ἡ ἀτμόσφαιρα τὸ μέσο μὲ τῷ ὅποιο ἀντιλαμβανόμαστε κάθε δημιουργημα. Ἡ δεύτερη ἐπίδραση εἶναι ἔμμεση: ὁ ἀγώνυμος τεχνίτης ἐπηρεάζεται στὸ ἔργο του ἀπὸ τὸν φυσικὸ χῶρο καὶ τὸ κλίμα μέσα στὸ ὅποιο ζεῖ.

Στὴν ἀγάνωνυμη ἀρχιτεκτονικὴ τὸ κάπραγια παίρνει τὴ σωστὴ του θέση στὸ χῶρο καὶ τὸ σύνολο ἰσορροπεῖ.

Κοινὸ γνώρισμα ὅλων τῶν ἔργων τῶν παλιῶν μαστόρων εἶναι ὁ σεβασμὸς γιὰ τὶς τοπικὲς συνθῆκες καὶ αὐτὸ δφείλεται στὸ ὅπιο ἡ τέχνη τους εἶναι ἀπλή, ὅπως καὶ οἱ ὕδιοι. Στὴν ἀπλὴ δημοσιότητη συχνά, σοφία, ἀποτέλεσμα τῆς πείρας καὶ τῆς παράδοσης. Τὰ προβλήματα ποὺ ἀντιμετώπιζε ὁ ἀγώνυμος τεχνίτης ἐπιλύονταν μὲ τὸν

μιὸ ἄμεσο τρόπο. Ἡ οἰκονομία στὴν ἐκφραση ποὺ συναντᾶμε εἶναι ἀπίστευτη καρίς νὰ σημαίνει ὅτι εἶναι στεγνή. Ο μάστορας δημιουργοῦσε ἀπλὰ καὶ ἀθόρυβα, στὴ βάση τῶν πραγματικῶν ἀναγκῶν. Τὰ ἔργα του δὲν προέρχονταν ἀπὸ κανένα οχεδιαστήριο ἀλλὰ χαράζονταν ἐπὶ τόπου, μὲ μόνο μέτρο τὸν ἀνθρώπο καὶ τὶς ἀνάγκες του.

✓ Τὸ φυσικὸ περιβάλλον καὶ ἡ παρά-

ΣΥΝΕΡΓΑΣΤΗΚΑΝ ΟΙ ΜΑΣΤΟΡΟΙ:

Άνδρεας Παπαγεωργίου,
Τάκης Γκουντῆς
Γιάννης Γκόρτσος
Σταύρος Τσούβαλης
Χρῆστος Ντόθας

Άποστολος Βαλτᾶς
Γιάννης Χρυσάφης
Άποστ. Ζγκολόμπης
Διονύσης Περώνης

δοση δημιουργοῦν ἔνα μόνιμο πλαισιού μέσα στὸ ὅποιο κινεῖται ὁ ἀνώνυμος μάστορας, κατὰ τρόπο ἀπλό, ὅχι ὅμως καὶ ἀπλοϊκό, χρησιμοποιῶντας ὑλικὰ ποὺ συνήθως βρίσκονται ἐπὶ τόπου. Στὴν "Ηπειρο ὅπου τὸ φῶς εἶναι πὸ λίγο καὶ συνεπῶς πὸ μουντό, ἡ ὑγρασία συχνὰ μεγαλύτερη, τὸ τοπίο πὸ τραχὺ καὶ μὲ μεγαλύτερη ποικιλία, οἱ κατασκευὲς εἰναι πὸ «κτιστὲς» ἀπ' ὅ,τι στὰ νησιά, οἱ ἐπιφάνειες πὸ ἀδρὲς (πέτρα, πλάκες) καὶ τὰ χρώματα πὸ μονότονα. Τὰ ὑλικὰ εἶναι τοπικῆς προέλευσης καὶ ἔτοι ἔχουν ἄμεσο ἀποτέλεσμα στὴν ἔνότητα καὶ τὸν τοπικὸ χαρακτήρα τῆς κάθε περιοχῆς.

Τὰ νταμάρια τῆς Πυρσόγιαννης, εἰδικότερα τῆς Κράπας δὲν φημίζονται γιὰ τὴν πέτρα τους. Γιαυτὸ ἡ ἐκκλησία τοῦ Ἀγίου Γεωργίου, κτισμένη στὶς ἀρχὲς τοῦ αἰῶνα, παρουσιάζει σήμερα ἐπικίνδυνες ἀλλοιώσεις στὴν πέτρα. Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν χωματόπετρα τῆς Κράπας, οἱ ποταμίσιες πέτρες ἀπ' τὰ νταμάρια τῆς Καστάνιανης ἀφησαν καλύτερες καὶ πὸ στέρεες κατασκευές. Ἡ Στράτωιανη καὶ ἡ Μόλιστα ἔχουν καλύτερη πέτρα καὶ πὸ καθαρή.

Ἡ ἔλλειψη ἐνὸς ὑλικοῦ ὁδηγεῖ στὴν ἀντικατάστασή του ἀπὸ ἄλλο. "Ετοι δημιουργοῦνται οἱ θολωτὲς λίθινες κατασκευὲς στὰ νησιά, ὅπου ὑπάρχει ἔλλειψη ξύλου, ἀκόμη καὶ στὴ σκεπή.

Στὰ χωριά μας καὶ στὴ Μακεδονία ἴδιαίτερα, ὅχι μόνο οἱ στέγες, οἱ ξυλοδεσιὲς τῶν τοίχων καὶ οἱ σκάλες μπορεῖ νὰ εἶναι ξύλινες, ἀλλὰ καὶ ὀλόκληρες ἐσωτερικὲς διακοσμήσεις γίνονται μὲ ξύλινες ἐπενδύσεις.

Τὸ ἀναγκαῖο καὶ τὸ ἀπαραίτητο,

φτιαγμένο μὲ μαστοριὰ καὶ μεράκι, τὸ νοιώθεις σὲ κάθε πέτρα τῆς λαϊκῆς μας ἀρχιτεκτονικῆς.

Χαρακτηριστικὰ εἶναι τὰ χωριά μας, ὅπου ἡ ἀπότομη κλίση τοῦ ἐδάφους καὶ ἡ ἀνάγκη ἄμυνας δημιούργησαν μὰ πολεοδομικὴ ἰδιομορφία. Οἱ δρόμοι ἦταν πολὺ στενοί, τὰ σπίτια τὸ ἔνα κοντὰ στὸ ἄλλο ἥ καὶ κολλητὰ μεταξύ τους, σῆματα τῆς ἀρχιτεκτονικῆς συμπλέγματα, τέτοια ποὺ δίνουν πλαστικότητα καὶ διορφιὰ στὸ σύνολο, ἐνῶ ἡ ἀπότομη κλίση τοῦ ἐδάφους ἐπέβαλε μὰ ἀμφιθεατρικὴ μορφή.

Τὰ σπίτια διώροφα ἥ καὶ τριώροφα, κτισμένα μὲ πέτρα, μὲ παράθυρα μόνον στὸ «ἀνώι» καὶ μικρὲς τρύπες στὰ «κατώγια», μὲ ἐπιφάνειες συνήθως χωρὶς μπαλκόνια ὀρθώνονται μὲ χαρακτήρα ἀμυντικό.

Αἰῶνες ὀλόκληροι ἀγωνίας καὶ τρόμου ἀπ' τὴν ἀπληστία τοῦ κατακτητῆ, τοῦ ληστῆ καὶ τοῦ φοροεισπράκτορα, θὰ σφραγίζουν τὴν ἀρχιτεκτονικὴ φυσιογνωμία του.

Θὰ ἐπιχειρήσουμε ἔνα ταξίδι στὴν τουρκοκρατούμενη Πυρσόγιαννη μὲ τὴ βοήθεια τῶν παλιῶν μαστόρων καὶ μ' ὅ,τι ἀκόμη σώθηκε. Σκοπός μας εἶναι νὰ γνωρίσουμε τὸ παλιὸ σπίτι σὲ ὅλη του τὴν ἔκταση καὶ χρησιμότητα.

"Ας ἀνοίξουμε τὴν αὐλόπορτα καὶ ἀρχίζοντας ἀπ' αὐτὴ θὰ προχωρήσουμε οτὸ παλιὸ σπίτι.

Οἱ αὐλόπορτες ποὺ βρίσκονται πάνω στὸ δρόμο, γιὰ λόγους εὔρυχωρίας κατασκευάζονται σὲ ἐσοχή. Τὸ ξύλινο ἐξωτερικὸ δοκάρι ποὺ τοποθετεῖται γιὰ νὰ πατάει ἡ σαμαρωτὴ στέγη στὴν ἐξω-

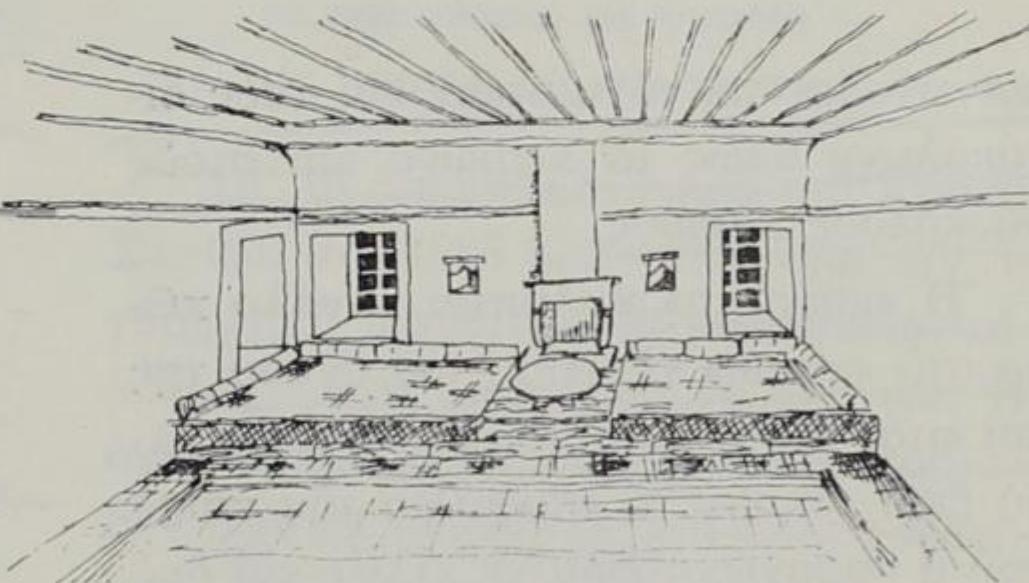
τερική τοιχοποιΐα βρίσκεται λίγο ψηλότερα ἀπὸ τὸ ἐσωτερικὸ ξύλινο ὑπέρθυτο τῆς αὐλόπορτας γιὰ λόγους προβολῆς. Ἐπίοης, τὸ ἄνοιγμα τῆς αὐλόπορτας μικράνει περισσάτερο καθὼς ἡ κατακόρυφος «λαμπὰς» ποὺ κρύβει τὸ κούφωμα τῆς πόρτας, ἡ ὁποία βρίσκεται πιὸ μέσα, καταλίγει σὲ ἐπίκρανο ξύλινο ἢ πέτρινο λαξευτό. Μὲ δλη αὐτὴ τὴν κατασκευὴ οἱ μαστόροι πετυχαίνουν νὰ διαχωρίσουν τὴν κύρια προοπέλαση τοῦ σπιτιοῦ ἀπὸ τὸν δρόμο καὶ τὴν κυκλοφορία καὶ νὰ δημιουργήσουν ἔνα καθιστικὸ χῶρο μπροστὰ στὴν αὐλόπορτα.

Τὰ φύλλα τῆς ἔξωπορτας εἶναι συνήθως καρφωτά, κατασκευασμένα μὲ κατακόρυφες σανίδες. Φέρουν ἔξωτερικὰ ξύλινα, διακοσμητικὰ κορδόνια, τάβλες ἢ εἶναι διακοσμημένα μὲ γυφτόκαρφα. Τὸ σίγουρο κλείσιμο τῆς πόρτας ἔξασφαλίζεται μὲ τὸν «περάτη» ἔνα ξύλινο δοκάρι ποὺ χωνεύεται στὸν τοίχο ὅταν τραβιέται πρὸς τὰ ἔξω ἐμποδίζει τὴν πόρτα νὰ ἀνοίξει. Μιὰ ξύλινη ἔξυπνη κατασκευὴ, ἀόρατη ἐκ πρώτης ὄψεως, ἔξασφαλίζει τὸ ἄνοιγμα τῆς ἔξωπορτας γιαυτὸ χρησιμοποιεῖται ἡ σιδερένια βέργα, ποὺ κρέμεται πάνω ἀπὸ ἔνα σταθερὸ χαλκᾶ¹.

Ἐλάχιστες αὐλόπορτες σώθηκαν καὶ αὐτὲς σήμερα ἔχουν ἀλλοιωθεῖ μὲ ἀφαίρεση πολλῶν ἀπὸ τὰ παλιὰ γνωρίσματα ἢ ἀντικαταστάθηκαν μὲ καινούργιες κατασκευές. Σώζονται ἀκόμη στοῦ Διονύση Περώνη τὴν πάνω αὐλὴ καὶ στὰ Σουρλέϊκα. Θολωτὲς αὐλόπορτες δὲν βρίκαμε. Στὴ Στράτσιανη κοντὰ στοῦ Βαοίλη Πρωτόπαπα τὸ σπίτι, διατηρεῖται μιὰ καὶ σὲ καλὴ κατάσταση, μόνο ποὺ δὲν φαίνονται οἱ ἀρμοὶ καὶ οἱ ἐ-

πιφάνειες τῆς πέτρας ἀπὸ τὸ ἀσβέστωμα.

Τὸ «ἀνώι» στὴν ἐσωτερικὴ του διακόσμηση παρουσίαζε συγχωνευμένες ἀνατολίτικες καὶ δυτικὲς ἐπιδράσεις ἔξαιτίας τῆς ἐμπειρίας ποὺ ἀποκόμιζαν οἱ μαστόροι στὰ ταξίδια τους. Προοριζόταν

”Αποψη ὄντα

γιὰ κατοικία καὶ περιλάμβανε τὴν «κρεβάτα», τὸν «ὄντα», δωμάτιο ὑποδοχῆς καλοκαιρινὸ ἢ χειμωνιάτικο συνήθως μὲ τζάκι, τὸ «μαντζάτο» ποὺ ἦταν τὸ πιὸ ζεστὸ χειμωνιάτικο δωμάτιο μὲ τζάκι καὶ τὴ «γωνιά», τὸ καθημερινὸ δωμάτιο ποὺ μαγείρευαν καὶ ἔτρωγαν.

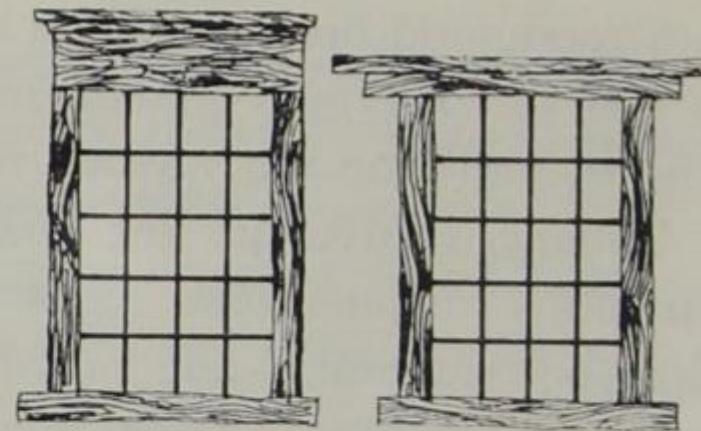
Τὸ «κατώι» ὅπως τὸ βλέπουμε ἀπὸ τὴν εἰσόδο δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ χωρίζονται μὲ «σκίζες» ποὺ ἀφηναν «πορτοποῦλες» γιὰ τὸ πέρασμα τῶν ζώων. Ἀριστερὰ συνήθως βάζανε τὰ μικρὰ ζῶα καὶ ἦταν χῶρος γιὰ «στάλισμα». Σὲ ὕψος ἔνα μέτρο ἀπὸ τὸ χῶμα φτιάχνανε χωνευτὲς φωλιὲς γιὰ τὶς κότες.

Τὸ οκοτεινότερο σημεῖο ποὺ κρατάει ύγρασία τὸ χρησιμοποιοῦσαν γιὰ κελάρι. Ἐκεῖ ἔβαζαν βαρέλια μὲ κρασὶ καὶ τὰ καδιὰ μὲ τὸ βούτυρο. Παλιότερα τὰ ἀμπάρια ἦταν στὸ «κατώι» καὶ τὸ ἀλεύρι τρίχναν ἀπὸ πάνω, κοντὰ στὸ ἰδιο σημεῖο ποὺ ἀργότερα ἀπόμεινε μόνο ἡ «γκλαβανή».

Μιὰ ἐσωτερικὴ σκάλα, ξύλινη, ἐπι-

Παλιά παράθυρα

κοινωνοῦσε μὲ τὸ «κατώι» καὶ τοὺς διευκόλυνε ἴδιως τὸ χειμῶνα καὶ στοὺς δύσκολους καιρούς.

Η «καρούτα» καλύπτει μεγάλο χώρο στὸ «κατώι» ἔξαιτίας τοῦ ὅγκου τῆς καὶ φτάνει στὸ ὑψός τοῦ πατώματος. Ἀπὸ ἐκεῖ ρίχναν τὰ σταφύλια τὸν καιρὸν ἥ παραγωγὴ ἔφτανε χίλιες καὶ δυὸ χιλιάδες ὀκάδες κρασὶ ὅπερες οὐδέποτε. Η μοναδικὴ «καρούτα» σώζεται στὸ Σουρλέικο «κατώι». Ἐπιδιώξαμε νὰ τὴν κινηματογραφήσουμε χωρὶς ἐπιτυχία.

Η «μπίμσα» χρησίμευε γιὰ νὰ κρύβουν τὸ κρασὶ ἀπὸ τοὺς ἐνοικιαστὲς τῶν φόρων, ποὺ λυμαίνονταν τὴν μοναδικὴν παραγωγὴν στὸν τόπο μας. Στὰ χρόνια τῆς ληστοκρατίας καὶ τοῦ διωγμοῦ, στὶς «μπίμσες» θὰ σώσουν ὅπερες εἶχαν ἀπὸ ροῦχα, προικιὰ καὶ στάρια πολλὲς φορὲς καὶ τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτό τους ἀκόμα.

Τὰ τζάκια: συγκέντρωναν δὲ τὸ μεράκι καὶ τὴν τέχνη τῶν μαστόρων ἀπὸ κάθε ἄλλο οἰκοδομικὸ στοιχεῖο. Οἱ καλύτεροι πελεκητάδες θὰ δουλέψουν στὴν πὶ διαλεγμένη πέτρα, μὲ φαντασία ἀπεριόριστη. Κι αὐτὸ γιατὶ τὰ λίγα οἰκοδομικὰ ύλικὰ ποὺ χρησιμοποιοῦν, δὲν τοὺς δίνουν ἄλλη εὔκαιρία γιὰ λεπτὴ ἐπίδειξη τῆς τέχνης τους.

Η ὀρθογώνια βάση ποὺ ἀνάβουν τὴν φωτιὰ εἶναι ἐπιστρωμένη μὲ εἰδικὸ πυρόχωμα καὶ ἀποτελεῖ τὴν πάνω ἐπιφάνεια τῆς «βάτρας» ποὺ σχηματίζε-

ται ἀπὸ πευκόξυλο. Εἶναι γεμάτη ἀπὸ εἰδικὸ πυρόχωμα γιὰ νὰ προφυλάξει τὰ σανίδια τοῦ πατώματος ἀπὸ τὴ φωτιὰ. Η «οκούφια» τὸ πάνω μέρος τοῦ τζακιοῦ εἶναι κυρίως ὀρθογώνια ἥ στενεύει πρὸς τὸ ταβάνι. Στὴ βάση τῆς ἀφήνει μιὰ προεξοχὴ μὲ μορφὴ γείσου γιὰ τὰ λυχνάρια καὶ ἀργότερα τὶς λάμπες πετρελαίου. Δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ ἀπὸ τὸ τζάκι κατασκεύαζαν δυὸ χωνευτὲς ντουλαπίτσες γιὰ νὰ βάζουν διάφορα μικροπράγματα ὅπως τὸ «ἀδράχτι» μὲ τὸ «σφοντύλι», τὸ «ρακολάηνο», τὸ καλάινο παγούρι, τὸ μαστραπᾶ κι ἄλλα².

Τὰ τζάκια εἶναι συνήθως χωνευτὰ στὸ πάχος τῆς τοιχοποιίας καὶ δὲν πρεξέχουν ἀπὸ τὸν ἔξωτερικὸ τοῖχο. Πρὶν ἀπὸ δεκαπέντε χρόνια στὸ χωριὸ ζεσταίνονταν ἀκόμη μὲ τὰ τζάκια. Τὸ σίμπισμα τοῦ «μασιά», τὸ πέταγμα τῆς σκλήθρας ἀπὸ τὰ κούτσουρα, τὸ φεγγοβόλημα πάνω στὸν τοίχους, τὰ καρύδια καὶ τὰ κυδώνια στὴ βάτρα, ὁ μαστραπᾶς μὲ κόκκινο ντόπιο κρασὶ ἔφτιαχναν μιὰ ἀτμόσφαιρα ζεστὴ καὶ ἀνθρώπινη. Τζάκια διατηροῦνται στὰ περισσότερα σπίτια ἀκόμα. Ξεχωρίζουν γιὰ τὴν τέχνη τους τοῦ Βασίλη Στύλου, τὸ Σουρλέικο καὶ πάνω ἀπὸ ὅλα τοῦ Καρακώστα ποὺ «ἀγκουσεύονταν» στὸ χωριὸ καὶ τὸ κατέβασαν στὰ Γιάννενα γιὰ καλύτερα.

Τὰ οπίτια κατασκευασμένα ἀπὸ πέτρα ἔχουν μικρὰ ἀνοίγματα καὶ τὸ ὑπέρθυρά τους γεφυρώνονται κυρίως μὲ χοντρὸ ξύλο πεύκου. Ἐξετάζοντας προσεκτικὰ βλέπουμε ὅτι ἔχουμε μιὰ ἀπεριόριστη ποικιλία κουφωμάτων στὰ παράθυρα, ὅπου στὸ μικρὸ ἀνοίγμα τοῦ τοίχου προσαρμόζεται ἡ κάσα τοῦ κουφώματος, περασιὰ μὲ τὴν ἐξωτερικὴν ἢ ἐσωτερικὴν ἐπιφάνεια τοῦ τοίχου. Στὶς περισσότερες περιπτώσεις ἡ βάση τοῦ ἀνοίγματος τοῦ παραθύρου ἀποτελεῖται ἀπὸ τὰ «χατίλια» ποὺ συνδέονται μεταξύ τους μὲ «κλάπες» καὶ σχηματίζουν τὸ ξύλινο περβάζι τοῦ παράθυρου. Ἡ ἔμφυτη τάση τῶν μαραγκῶν γιὰ διακόσμηση φαίνεται στὴν καλλιτεχνικὴ κατασκευὴ τῶν ξύλινων κοσμημάτων τῶν παραθυριῶν ποὺ ξεχωρίζουν περισσότερο δίπλα στὴν σκουρόχρωμη βουνίσια πέτρα. Πάνω στὴν κατάλληλη ἐγκοπὴ στὴν κάσα τοῦ κουφώματος προσαρμόζονται, ἄλλοτε πρὸς τὰ μέσα ἄλλοτε πρὸς τὰ ἔξω μὲ «θηλύκια», «κρικέλες» καὶ «ρεζέδες», τὰ «κανάτια» ἢ «τζαμπλίκια» ποὺ ἀποτελοῦνταν ἀπὸ κατακόρυφες σανίδες καρφωμένες πάνω σὲ ὁρίζοντιες τραβέρσες³. Τὸ χειμῶνα τὰ κανάτια κρατιοῦνται μισοανοιγμένα γιὰ νὰ μπορεῖ νὰ περνάει τὸ λιγοστὸ φῶς καὶ νὰ προστατεύεται τὸ οπίτι ἀπὸ τὸ κρύο. Ἀποβραδὺς ὄμως τὰ κλείναμε γιὰ περισσότερη ἀσφάλεια καὶ προστασία. Τζάμια στὰ παράθυρα θὰ συναντήσουμε στὰ τέλη τοῦ προηγούμενου αἰώνα σὲ οπίτια ποὺ εἶχαν οἰκονομικὲς δυνατότητες, γιατὶ ἐκτὸς ἀπὸ τὴν τοποθέτηση ἀπαιτοῦνταν καὶ καινούργιες κατασκευὲς στὰ ἀνοίγματα τοῦ τοίχου. Ἡ περίοδος αὐτὴ τῆς ἀλλαγῆς διαγράφε-

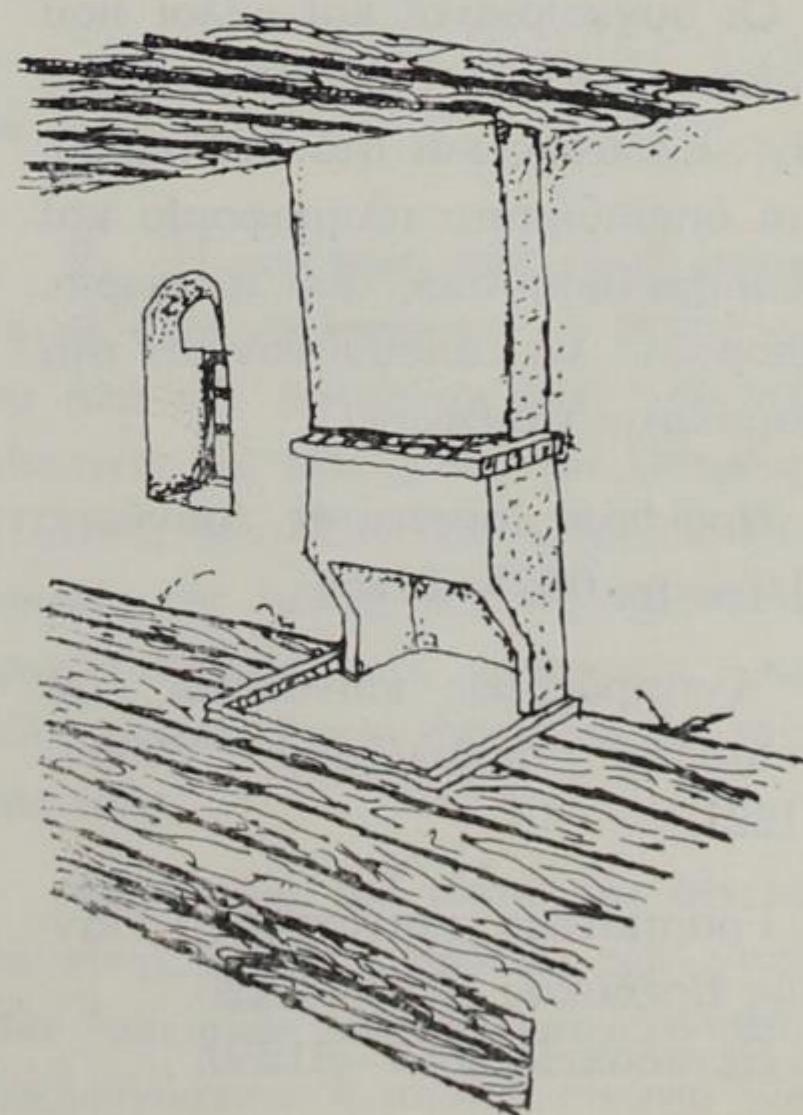
ται χαρακτηριστικὰ οὐ ἔνα παλιὸ τραγούδι τοῦ τόπου μας.

Κτύπα καπμένε ταμπουρὰ
νὰ ξελογιάσουμε καμιὰ
ἀπ’ τὸν ἀπάνω μαχαλὰ
πούχουν τὰ σπίτια τὰ ψηλὰ
τὰ παραθύρια μὲ γυαλιὰ
τὶς πόρτες μὲ καραμπογιά.

Ἄπ’ τὸ μπακαλοδεύτερο τοῦ Κύρκα Σερίφη στὰ 1888 διαπιστώνουμε τὴν ἵγοραστικὴν ίκανότητα 40 μαστόρικων οἰκογενειῶν σὲ διάστημα δύο χρόνων. Ἡ ἀγωνία γιὰ τὸ ἀμπάριασμα τοῦ σταριοῦ δὲν ἀφήνει περίσσεμα γιὰ ἄλλες ἀνάγκες. Ἀπὸ τὸ μπακάλικο, παρ’ ὅτι ἔχει τζάμια, ἐκτὸς ἀπὸ 2—3 «κρατημένες οἰκογένειες» καὶ τὴν τούρκικη ἀστυνομία κανένας ἄλλος δὲν ἀγοράζει.

Τὰ περισσότερα οπίτια στὴν τουρκοκρατούμενη Πυρσόγιαννη δὲν εἶχαν ταβάνια. Στὶς «γρεντὲς» ἀπὸ πεῦκο πό-

Παλιὸ τζάκι

μαύριζαν ἀπ' τὴν κάπνα, κάρφωναν τοιγκέλια καὶ κρεμοῦσαν τὸν παστουρμά, καλαμόκια, σταφύλια καὶ κυδώνια.

Στὸ τέλος τοῦ περασμένου αἰώνα, περίοδος ἀκμῆς τοῦ χωριοῦ, οτὸν ὄντα ἴδιαιτερα περνοῦν ταβάνια μὲ καρφωτὲς σανίδες πάνω στὶς «γρεντές». Οἱ ἀστοὶ καλύπτονται ἀπὸ μικροὺς πήχεις τὰ λεγόμενα «οκουρέτα» γιὰ διακοσμητικοὺς λόγους περισσότερο. Τὸ κέντρο τοῦ ταβανιοῦ τὸ κατέχει ὁ «κουμπὲς» ἢ «όφαλὸς» ποὺ εἶναι κυκλικὸς ἢ πολυγωνικὸς καὶ φέρει διάφορες διακοσμήσεις γεωμετρικῶν σχημάτων. Στὸ σπίτι τοῦ Βασίλη Παγώνη σώζεται ὁ μοναδικὸς «κουμπὲς» σὲ σχῆμα ὀκταγώνου. Τὸ ταβάνι του καταλήγει σὲ ξυλόγλυπτες γωνιὲς καλὰ διατηρημένες.

Τὰ περισσότερα ταβάνια ἦταν ἄβφα. Ἀπ' τὴν κάπνα καὶ τὴν πολυκαρία σκούραιναν καὶ πολλὰ μαύριζαν

Οἱ συγχωριανοὶ καὶ φίλοι ποὺ βρίσκονται στὶς διάφορες πόλεις τῆς Ἑλλάδας καὶ στὸ ἔξωτερικό, γιὰ ὅποιαδήποτε πληροφορία καὶ ἔξυπηρέτησή τους ἀπὸ τὸ χωριό, μποροῦν νὰ ἀπευθύνονται στὰ παρακάτω τηλέφωνα:

Πρόεδρος κοινότητας, Διονύσης Περώνης 0655—31254.

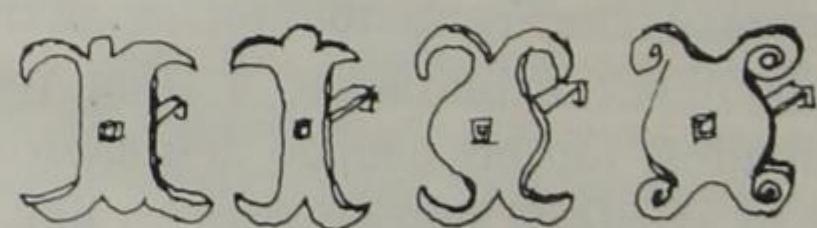
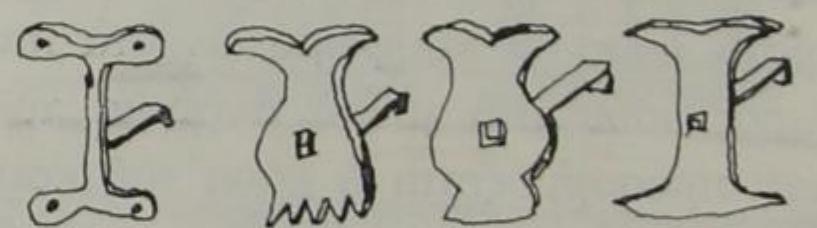
Αντιπρόεδρος κοινότητας, Απόστολος Ζυγολόμπης 0655—31221.

Γραμματέας κοινότητας, Γιάννης Βαζούκας 0655—31226.

Ξενοδοχεῖο 0655—31256.

Μαῦρο χρῶμα ἔφτιαχναν ἀπὸ ἀσπράδι αύγοῦ καὶ φοῦμο.

Στὶς «μεσάντρες» ἔβαζαν τὰ καθημερινὰ ροῦχα, ὑφαντά, χράμια καὶ βε-

Διάφορες σιδεροδεσιές

λέντζες, ἀκόμα καὶ φαγώσιμα. Πολλὲ καλύπτουν όλόκληρο τὸ πλάτος τοῦ δωματίου. Εἶναι ξύλινης κατασκευῆς, νταμπλαδωτὲς μὲ διακοσμημένους τοὺς νταμπλάδες.

Σὲ πολλὰ σπίτια στὸν τοίχο καὶ σὲ ύψος τῶν παραθυριῶν παρατηροῦμε ἐναὶ ξύλινο ὄριζόντιο γεῖσο, ποὺ διατέχει ὅλο τὸ δωμάτιο. Αὐτὲς εἶναι οἱ «πόλτσες» ποὺ χωρίζουν στὰ δυὸ τὴν ἐπιφάνεια τοῦ τοίχου.

Καταβάλλαμε κάθε δυνατὴ προσάθεια νὰ ἀναπαραστήσουμε τὸ παλιὸ Πυρσογιαννίτικο σπίτι.

Καταλαβαίνουμε τὰ κενὰ καὶ τὶς ἀτέλειες μας, γιαυτὸ θὰ ἐπανέλθουμε ἐὰν μᾶς βοηθήσετε περισσότερο.

Μουσεῖο λαϊκής τέχνης — στήν Πυρσόγιαννη —

1. Μπροστά στὸν τεράστιο κίνδυνο τοῦ ἀφανισμοῦ τῶν κειμηλίων καὶ τῶν ἔργων λαϊκῆς τέχνης τοῦ τόπου μας, συναντηθήκαμε τὸν περασμένο Γενάρη δεκαπέντε νέοι, ἐργαζόμενοι καὶ σπουδαστές, μὲ τὰ διοικητικὰ συμβούλια τῆς κοινότητας, τοῦ συλλόγου τῆς Προοδευτικῆς "Ἐνωσης καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐπιτροπῆς, καὶ καταλήξαμε στὴν ἀπόφαση νὰ ἰδρύσουμε μουσεῖο λαϊκῆς τέχνης στὴν Πυρσόγιαννη.

Εἶναι γεγονός, ὅτι πρώτη φορὰ νέοι ἄνθρωποι παίρνουν τὴν ἀπόφαση, νὰ συντρέξουν καὶ νὰ βοηθήσουν, οὐσιαστικὰ καὶ ὑπεύθυνα, στὰ προβλήματα τοῦ χωριοῦ μας. Χωρὶς πολλὲς κουβέντες, ἐπειδὴ στὴν ἴστορικὴ ἔξέλιξη τοῦ τόπου μας ὑπάρχουν στοιχεῖα καὶ γεγονότα, ποὺ δὲν ἀνατρέπονται, γιατὶ ἀφοροῦν στὴν πληθυσμιακὴ ἐρήμωση καὶ τὴν οἰκονομικὴ ἐγκατάλειψή του, πιστεύουμε ὅτι ἐκεῖνο ποὺ μένει νὰ κάνουμε, εἶναι νὰ συγκρατήσουμε καὶ νὰ σώσουμε ὅ,τι ἀπόμεινε.

"Ἄς τὸ πάρουμε ἀπόφαση καὶ ὁ καθένας μας ἀς σκεφτεῖ, ἀς προτείνει, ἀς βοηθήσει.

"Ἄπλως μόνο ὑπενθυμίζουμε, ὅτι τὸ Δημοτικὸ σχολεῖο τοῦ χωριοῦ εἶχε πρὸν τὴν κατοχὴν 350 μαθητές, τὸ 1958 περίπου 90 καὶ σήμερα 6. "Τστερα ἀπὸ λίγο δὲν θὰ μείνουν παρὰ οἱ πέτρες τῆς Κράπας καὶ τὰ μνήματα τοῦ Τρακελάρη.

'Απευθυνόμαστε στοὺς συγχωριανούς, ντόπιους καὶ ἔνητεμένους σ' ἄλλα μέρη τῆς Ἑλλάδας καὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ, καὶ στοὺς φίλους τῆς Πυρσόγιαννης, ποὺ ἐνδιαφέρονται γιὰ τὴν προκοπή της.

'Απευθυνόμαστε σ' ὅλους ἐσᾶς τοὺς μεγαλύτερους στὰ χρόνια, μ' ὅλες τὶς πίκρες τῆς ἔνητειᾶς καὶ τὶς ἀνάγκες μιᾶς μαρτυρικῆς ζωῆς, μ' ὅλες τὶς χαρές, τὶς τρανὲς καὶ λιγοστὲς ἀντάμα. 'Εσεῖς ποὺ ζήσατε τὸ χωριὸ καὶ μεῖς ποὺ δὲν τὸ ζήσαμε, μποροῦμε νὰ συμφωνήσουμε καὶ νὰ συνεργαστοῦμε. Τὸ μουσεῖο λαϊκῆς τέχνης στὴν Πυρσόγιαννη πρέπει καὶ μπορεῖ νὰ γίνει.

"Ἄς κάνουμε τὴν ἀρχὴ καὶ ἡ εὐθύνη σὲ ὅλους μας.

2. Πιστεύουμε, πὼς εἶναι ἀπαραίτητο νὰ ἀποκαταστήσουμε τὴ συνέχεια, μέσα ἀπὸ τὴν παλιότερη ζωὴ τῶν πρώτων οἰκισμῶν τῆς Μούζγκας, τοῦ Πετρίτη, τῆς Πλάκας, τῶν Χαλκιάδων, μὲ τὶς ὕστερες μορφὲς τῆς λαϊκῆς μας τέχνης, ποὺ ἔθρεψαν αἰσθητικὰ τοὺς μαστόρους - προγόνους μας καὶ ἔγιναν ἀφετηρία γιὰ τοὺς κατοπινούς.

"Ἡ ἴστορία τοῦ τόπου μας δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι, παρὰ ἡ σύνοψη τῶν γνώσεων, τῶν ἐμπειριῶν καὶ τῶν κατακτήσεων, ποὺ ἐπεξεργάστηκε ἡ μικρὴ κοινωνία μας, μὲ ὅ,τι κληροδότησε στὴν καθημερινὴ ζωὴ καὶ

στὴν τέχνη τῶν μαστόρων.

Ἡ τέχνη τοῦ καιροῦ τους στάθηκε ἀληθινὴ καὶ μεγάλη, γιατὶ εἶχε βαθύτατη εὐαισθησία ἀπέναντι στὴν κοινωνικὴ πραγματικότητα.

Προσπαθοῦμε νὰ περισώσουμε μέσα ἀπ' τὸν κατακλυσμὸν τοῦ χρόνου, μέσα ἀπ' τὴν ἀδιαφορία, τὴν προκατάληψη, ἢν δχι καὶ τὴν ἔχθροτητα, τὶς μορφὲς τῆς λαϊκῆς μας τέχνης καὶ δὲν τὰ βλέπουμε σὰν ἀντικείμενα πεθαμένα καὶ μουσειακά, μὰ σὰν ζωντανὴ τέχνη, γνήσια ἔκφραση ἐνὸς λαϊκοῦ αἰσθήματος, προϊόντα μιᾶς ὅμαδικῆς, πολύχρονης ἐπεξεργασίας, πού, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἔθνελογική τους σημασία, ἔχουν καὶ μιὰ τεράστια σημασία καλλιτεχνική.

Θέλουμε νὰ δείξουμε, πὼς δὲν ὀφείλουμε μόνο νὰ ἀγαποῦμε, μὰ καὶ δημιουργικὰ νὰ ἀφομοιώσουμε αὐτὴ τὴν τέχνη, γιατὶ εἶναι ἡ νόμιμη τέχνη μας. "Αν μάθαμε νὰ μη ντρεπόμαστε γιὰ τὴν πολιτιστική μας παράδοση, ἢν παραδεχτήκαμε αὐτὸ πὸ πραγματικὰ εἴμαστε, κι ἢν εἴδαμε σ' αὐτό, μιὰ ἀξία καλλιτεχνική, τότε ὀφείλουμε νὰ τὴν παραδεχτοῦμε καὶ νὰ τὴν προωθήσουμε.

3. Πρώτη φροντίδα ὑπῆρξε ἡ ἔξειρεση στέγης γιὰ τὸ μουσεῖο. Ἀπὸ τὰ στόματα τοῦ Γιώργου Δούκα, τοῦ Τάκη Γκουντῆ καὶ τοῦ Σωτήρη Λώλη, πὸν ἀποτελοῦν τὸ διοικητικὸ συμβούλιο τῆς Προοδευτικῆς "Ενωσης, παραχωρήθηκε μὲ ἐνθουσιασμὸ καὶ συγκίνηση, ἡ κάτω αἰθουσα τοῦ Ταχυδρομείου.

Ο σύλλογος, μὲ τὴν παραπάνω του ἐνέργεια, πρόσθεσε στὴν λαμπρή του ἴστορία μιὰ καινούργια προσφορά, ἀποδεικνύοντας μιὰ κατανόηση καὶ εὐαισθησία, μοναδικὴ γιὰ τὶς ἀνάγκες καὶ τὰ προβλήματα τοῦ χωριοῦ.

Αὐτὴ τὴ στιγμὴ ἔχουμε μόνο τὴν αἰθουσα τοῦ μουσείου καὶ τὸν ἐνθουσιασμό μας.

4. Ἡ ἀρχὴ ἔγινε. Τώρα καλοῦνται νὰ ἐνισχύσουν τὴν προσπάθειά μας δῆλοι οἱ Πυρσογιαννίτες, δπου κι ἢν βρίσκονται, οἱ φίλοι τοῦ χωριοῦ μας, ἡ ἐταιρεία Ἡπειρωτικῶν μελετῶν, οἱ ἔδρες λαογραφίας τῶν Πανεπιστημίων μας, ὁ Ε.Ο.Τ. καὶ προπάντων τὸ ὑπουργεῖο Πολιτισμοῦ.

Κρατώντας μικρὸ καλάθι, μὰ πὸ δὲν ξέρουμε τί κεράσια θὰ βροῦμε, ἀπευθυνόμαστε περισσότερο στοὺς συγχωριανούς μας, χωρὶς νὰ ζητιανεύουμε, γιατὶ αὐτὸ ἢν χρειαστεῖ δῆλοι μαζὶ θὰ τ' ἀναλάβουμε.

Οἱ προαιρετικὲς εἰσφορὲς καὶ δωρεὲς ἔξαρτονται ἀποκλειστικὰ ἀπὸ τὴν κατανόηση τοῦ σκοποῦ.

Ο καθένας μας ἀς ἐνεργήσει σύμφωνα μὲ τὶς δυνατότητές του καὶ τὴ συνείδησή του.

5. Ὁ μεγάλος ὅμως μόχθος μένει πίσω. Εἶναι τὸ ἔργο τῆς συγκέντρωσης, πολὺ δύσκολο ἀπὸ τὴν φύση του, γιατὶ τὰ εἶδη λαϊκῆς τέχνης βρίσκονται στὰ χέρια δοισμένων ἰδιοκτητῶν μέσα στὰ σπίτια, στὴ χρήση πολλὲς φορὲς ἀκόμα, τὴν καθημερινή, σπαρμένα ἐδῶ καὶ ἐκεῖ καὶ ἡ προσφορά τους ἔξαρτᾶται ἀπὸ τὴν αὐθόρυμητη καὶ εὐγενικὴ παροχή.

Δὲν ἀποκλείεται, νὰ συναντήσουμε μιὰ κάποια δυσπιστία, ως πρὸς τὴν τελικὴ ἐπιτυχία τῆς προσπάθειας καὶ τὴ διασφάλιση τῶν ἀντικειμένων, πὸν θὰ παραδίνονται. Διευκρινίζουμε, δτι μᾶς ἐνδιαφέρει ἡ ἔρευνα καὶ ἡ συλλογὴ ἐκθεμάτων ἀπὸ τὴν ἴστορία τῆς παλιᾶς Πυρσογιαννης, ως τὰ σήμερα, ἡ μελέτη τῆς τουρκοκρατούμενης κοινωνίας μας στὴν πρώτη οἰκονομικὴ της

βάση, ή πλούσια καθημερινότητα τῆς ζωῆς τῶν μαστόρων, δπως ἐκφράζεται στὴν παραγωγή τῆς καὶ στὸ λαϊκὸ πολιτισμό της. Τὰ ἐργαλεῖα τῆς δουλειᾶς, ή φύση τοῦ χωραφιοῦ, οἵ φόροι καὶ τὰ εἰσοδήματα, ή στάση μπροστὰ στὸν πόλεμο καὶ στὶς ὁδυνηρές του ἐμπειρίες, ὁ τρόπος ποὺ κοιτάει καὶ αἰσθάνεται τὸ κράτος γύρω του, τὸ Θεὸ καὶ τὸν συνάνθρωπό του, ἀποτελοῦν γιὰ τὴν ἔρευνά μας θέματα, τὸ ἴδιο ἀναγκαῖα καὶ ἀξιότιμα μὲ τὰ τραγούδια, τὰ πανηγύρια καὶ τὶς ἐθιμικὲς παραδόσεις, γιὰ τὴν ἀποκρυπτογράφηση τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἱστορίας.

Ἡ Πυρσόγιαννη καὶ τὰ γύρω μαστοροχώρια, πλούσια σὲ ἀξιόλογα ἀντικείμενα λαϊκῆς καὶ μεταβυζαντινῆς τέχνης, μὲ παράδοση καὶ χαρακτήρα ἔξαιρετικὰ προχωρημένης καλλιτεχνικῆς ἀντίληψης, δὲν εὐτύχησαν νὰ τὰ δοῦνε συγκεντρωμένα μέχρι σήμερα, παρ' ὅλο ὅτι τὰ ἔργα αὐτὰ τράβηξαν ἐξ αἰτίας τῆς σπουδαιότητάς τους, τὴν προσοχὴν τῶν ἀρχαιοκαπήλων καὶ τῶν ἐμπόρων τῆς δῆθεν λαϊκῆς τέχνης. οἱ δποῖοι συστηματικὰ τὰ ἔξαφάνισαν ἀπὸ τὰ χωριά μας.

Δὲν πέρασε καιρὸς ἀπὸ τότε ποὺ κλέψανε δυὸ εἰκόνες ἀπὸ τὸ νεκροταφεῖο τῆς Πυρσόγιαννης· πέρσι ἀπ' τὸ μοναστήρι

τοῦ Ἀι - Νικάνορα καὶ ποὶ μερικὰ χρόνια ἀπ' τὴν Μολυβδοσκέπαστη.

Μικρὰ παιδιὰ βλέπαμε τὶς μανάδες μας νὰ πουλᾶνε παλιὲς φορεσιὲς καὶ φλοκάτες, μ' ἀντάλλαγμα ωτάλια καὶ κουβέρτες ἀξίας πενήντα δραχμῶν. Πελεκητὲς κόφες καὶ σφραγίδες ἀντίδωρον ἀνταλλάχτηκαν μ' ἔνα τάλληρο τὸ κομμάτι.

Ἡ πολιτιστικὴ ἄγνοια τῶν κατοίκων καὶ ἡ κερδοσκοπία τῶν ἐμπόρων προστέθηκαν στὶς ζημιὲς ἀπὸ δυὸ ἀπανωτοὺς πολέμους, πούφεραν τὴν ἐρήμωση καὶ τὴν ἐγκατάλειψη τῆς ἐπαρχίας μας. Γιαυτὸ δὲ σπεύσουμε νὰ σώσουμε δ, τι ἀπόμεινε.

6. Τὸ μουσεῖο λαϊκῆς τέχνης θὰ φιλοξενήσει ἐκθέματα, ποὺ καλύπτουν δλους τοὺς τομεῖς τοῦ λαϊκοῦ βίου καὶ πολιτισμοῦ. Ἀπ' δλους ἐμᾶς ἔξαρτᾶται ἂν θὰ γίνει πραγματικότητα. Θὰ εἶναι ἐγγύηση γιὰ τὴν περίσωση καὶ προβολὴ τῶν ἀντικειμένων, ποὺ ἔχασαν πιὰ τὴν ἀτομική τους, περιορισμένη χρησιμότητα, θὰ κερδίσουν ἔμως τὴν αἴγλη, ὅτι ἔξυπηρετοῦν μιὰ κοινὴ καὶ μεγάλη ὑπόθεση. Κινητοποιηθεῖτε καὶ βοηθεῖστε νὰ μείνει κάτι ἀπ' τὴν κληρονομίᾳ τῶν παλιῶν μαστόρων, ἀπ' τὴν παράδοση τῶν γλεντιῶν καὶ τοῦ μαρτυρικοῦ ἔνητεμοῦ, ἀπ' τὴν νοσταλγία καὶ τὸν καῦμὸ τῆς παλιᾶς Πυρσόγιαννης.

ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΕΙΣ – ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Ἡ συνάντησή μας μὲ τὰ διοικητικὰ ουμβούλια τῆς κοινότητας, τοῦ συλλόγου τῆς Προοδευτικῆς "Ενωσης καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐπιτροπῆς κατέληξε στὶς παρακάτω ἀποφάσεις:

- ΝΑ ΠΡΟΧΩΡΗΣΟΥΜΕ ὑπεύθυνα ὁ καθένας μιας στὴν ἀνάληψη εὐθυγάνων, ὅχι μὲ ἐκείνη τὴν ἡθικὴν συμπαράσταση ποὺ συνηθίζεται νὰ δίνεται, ἀλλὰ μὲ τὴν ἐνερ-

- γητικὴ βοήθεια καὶ δουλειά.

- ΝΑ ΣΥΓΓΚΡΟΤΗΣΟΥΜΕ δύο ἐπιτροπές. Ἡ μία ἐπιτροπὴ θὰ ἀναλάβει νὰ προωθήσει τὴν ιδέα τῆς ἔδρυσης τοῦ Ιου-

σείου και νὰ συμβάλλει: α) στὴν ἐνίσχυση μὲ προαιρετικὲς εἰσφορὲς φίλων και συγχωριανῶν μας και β) στὴ συλλογὴ ἀντικειμένων ποὺ τυχὸν βρίσκονται στὴν κατοχὴ τῶν Πυρσογιαννιτῶν. Προτάθηκαν δύοματα ἀπὸ τὸ χωριὸ και τὶς παροικίες τῆς Ἑλλάδας και τοῦ ἔξωτερικοῦ. Ή πρωτοβουλία τους ἐλπίζουμε νὰ συγκινήσει δλους δόσους ἀγαποῦν και νοιάζονται γιὰ τὸν τόπο μας.

Τὰ μέλη τῆς πρώτης ἐπιτροπῆς εἶναι:

Ἄγρινοι: Ἀλεξίου Κούλα, Περώνης Τάκης, Πετσίνης Τέλης, Σερίφης Χρῆστος, Χρυσάφης Μιχάλης.

Ἄρτα: Γαλάνης Διομήδης, Μαρτσέκης Μιχάλης.

Άθηνα: Γκόρτσος Γιάννης, Ζαφείρης Θύμιος, Νίτσιος Φάνης, Παγώνης Τάκης, Παπαχαραλάμπους Διομήδης, Σιάνδρας Τάκης και Χατζῆς Διομήδης.

Ηγουμενίτσα: Μαυρομάτης Γιάννης, Παπανικολάου Γιώργος, Ζυγολόμπης Λάμπρος, Κούπης Σωτήρης και Τζάφου Ἀγαθή.

Γιάννενα: Βαλτᾶς Σπύρος, Βατικαλῆς Θύμιος, Γαλάνης Γιάννης, Γκάσιος Νίκος, Κουρλός Ἡλίας, Κοντοζήσης Κώστας, Παπανικολάου Βασίλης, Περώνης Μανώλης και Σούρλας Κώστας.

Θεσσαλονίκη: Γαλάνης Βαγγέλης, Καραγιάννης Παύλος, Νίτσος Χρήστος, Σούρλας Βασίλης, Χαρσούλης Φαίδων και Χατζῆς Σπύρος.

Καρδίτσα: Παπαγεωργίου Θεοφάνης, Παπαδημητρίου Νέστορας, Παρά-

σης Ἀνδρέας, Πετσίνης Ἀντώνης, Σούρλας Σωτήρης και Σερίφης Στέφος.

Λάρισα: Παπαγεωργίου Θανάσης και Σερίφης Ἀπόστολος.

Κοζάνη: Παπαδημητρίου Σπύρος.

Εάνθη: Σερίφης Παύλος.

Σιδηρόκαστρο: Ντόθας Χρήστος.

Πυρσόγιαννη: Γκουντῆς Τάκης, Διούκας Γιώργος, Ζυγολόμπης Ἀπόστολος, Λώλης Σωτήρης, Φλίνδρης Δημήτριος και Ζαφείρης Βασίλης.

Άμερική: Πύρσος Γιάννης, Σχωρεμας Μιχάλης, Τσούβαλης Γιώργος, Βαλτᾶς Στέφος.

Αζστραλία: Ἀγγελῆς Βασίλης, Νίτσος Γρηγόρης.

Καναδάς: Γκάσιος Θανάσης.

Η δεύτερη ἐπιτροπὴ θὰ ἀναλάβει τὴν αἰσθητικὴ διαιμόρφωση τοῦ μουσείου, τὸν ἔλεγχο τῶν ἐργασιῶν, τὴν ἐπιλογὴ και τὴν τοποθέτηση τῶν ἐκθεμάτων σὲ συνεργασίᾳ μὲ τὰ διοικητικὰ συμβούλια τῆς κοινότητας, τοῦ συλλόγου και τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐπιτροπῆς. Τὰ μέλη της εἶναι:

Εύριπίδης Σούρλας, Φρόντζος Πέτρος, Βετσόπουλος Βασίλης, Παπαδόπουλος Χαρίλαος, Μαρτσέκης Μιχάλης, Μαρτσέκης Κώστας, Γαλάνης Νίκος, Δούκα Εὔη, Καραγιάννη Βάσω, Κουρλός Γιώργος, Δόδας Λεωνίδας, Πάσχος Ἡλίας, Πάσχος Ἰπποκράτης, Παπαγεωργίου Θανάσης, Μαυρομάτης Κώστας, Τζάφου Ἀγαθή, Βαλτᾶς Θανάσης, Τζέκας Βασίλης, Χατζῆς Κούλα και Φλίνδρη Ἀθηνᾶ.

ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟ ΥΛΙΚΟ

Είμαστε άναγκασμένοι νὰ σᾶς κατατοπίσουμε γιὰ τὰ ἀντικείμενα ποὺ θὰ τοποθετηθοῦν στὸ Μουσεῖο. Τὰ προσδιορίζουμε μὲ βάση τὸ ύλικὸ κατασκευῆς τους καὶ τὴ χρήση τους.

"Εργα ξυλογλυπτικῆς καὶ ξυλοτεχνίας:

Παλιὰ παράθυρα σφραγίδες, εἰκονοστάσια, κοπάνες, ντουμπουλίτσες, σαριμανίτσες, ἀδράχτια, ρόκες, κόφες, καδιά, γουδιά, περπατοῦρες, πινακωτά, κουτάλες, χλιάρια, τράπεζους καὶ γενικὰ κάθε ἀντικείμενο καθημερινῆς χρήσης ἀπὸ ξύλο.

"Εργα μεταλλουργίας:

Γκιούμια, κακάδια, τσκάλια, καντάρια, μαστραπάδες, παλιὰ πέταλα, σιδεροδεσιές, περονόκαρφα, κλειδαριές, ζιμπρέκια, χειρόλαμπες, λάμπες, χειρόβιμλους, κουσόρες, πυροστιές, μασιάδες κλπ.

"Εργα κεραμεικῆς:

Μαστραπάδες, σουπιέρες, πιάτα, μπότια, γαβάθες, λαήνια κ.λ.π.

Τοπικὲς φορεσιές:

Διευκρινίζουμε ὅτι εἶναι ἀπαραίτητο νὰ συγκεντρώσουμε ὅλα τὰ ἔξαρτήματα γιὰ μιὰ ἀνδρικὴ καὶ μιὰ γυναικεία στολή.

Κεντήματα καὶ ύφαντά.

Σύνεργα μαστόρων.

Φωτογραφίες καὶ πίνακες

Παλιὲς φωτογραφίες ἀπὸ τὶς ἀρχὲς τοῦ αἰώνα μας μὲ θέματα ἀπὸ γάμους, τρύγους, γλέντια, ἀπόκριες, ταξίδια, φωτογραφίες σπιτιῶν ἢ τοῦ χωριοῦ καὶ οἰκογενειακὲς φωτογραφίες.

"Ἐνα τμῆμα τοῦ μουσείου θὰ ἀφιερωθεῖ στὴ φωτογραφικὴ ἀναπαράσταση τῆς ζωῆς τοῦ παλιοῦ χωριοῦ. Γνωρίζουμε ὅτι πολλοὶ εἶναι δειμένοι συγαισθηματικὰ μὲ τὶς οἰκογενειακές τους φωτογραφίες. Γιὰ δόσους δὲν μποροῦν νὰ τὶς προσφέρουν, θὰ βγάλουμε ἀντίγραφα καὶ θὰ τὶς ἐπιστρέψουμε στοὺς κατόχους.

Ίστορικὰ ἔγγραφα: Οἰκογενειακὰ ἀρχεῖα, κτηματολόγια, κοινοτικὰ ἔγγραφα ἐπὶ τουρκοκρατίας, συμφωνητικά, κληρονομιές, γράμματα, προικοσύμφωνα κλπ. Σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο εἴμαστε ὑποχρεωμένοι νὰ σᾶς γνωστοποιήσουμε τὰ ὑπάρχοντα οἰκογενειακὰ ἀρχεῖα, τὰ λίγα ποὺ σώθηκαν, καὶ νὰ ἀπευθύνουμε ἔκκληση στοὺς κατόχους αὐτῶν.

Στὸν Εὔριπίδη Σούρλα ποὺ μιὰ ζωὴ δ-

λόκληρη ὅσο κανένας ἄλλος στὸν τόπο μας μόχθησε γιὰ τὴν συγκέντρωση, τεκμηρίωση καὶ παρουσίαση ἴστορικῶν ἐγγράφων τῆς τουρκοκρατομενῆς Πυρσόγιαννης. "Εχει στὴν κατοχὴ του τὰ οἰκογενειακὰ ἀρχεῖα τῶν Σουρλαίων καὶ τὸ ἀρχεῖο τοῦ Μήτρου Ζγκολόμπη (προσωρινὰ δοσμένα ἀπὸ τὸν Ἀπόστολο Ζγκολόμπη). "Η ἐπιστροφὴ καὶ τοποθέτησή τους στὸ Μουσεῖο τῆς Πυρσόγιαννης, στὸν ἵδιο χῶρο ποὺ πραγματώθηκαν γεγονότα καὶ κοινωνικὲς σχέσεις τῆς ζωῆς τοῦ παλιοῦ χωριοῦ, θὰ ἀποτελέσει τὴν ἴστορικὴ τους δικαίωση. "Ο Εύριπίδης Σούρλας ἔγραψε ἀπὸ τοὺς πρώτους γιὰ τὴν ἵδρυση πατριδογνωστικῶν Ιουσείων. "Ηρθε ἡ ὥρα νὰ χαρεῖ τοὺς καρποὺς τῆς πολύχρονης λαογραφικῆς προσφορᾶς του.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ

Τὸ γλέντι

Στὶς 17 τοῦ Γενάρη, δῆμος κάθε χρόνῳ ἔτσι καὶ φέτος ἔγινε ὁ χορὸς τοῦ συλλόγου στὸ ξενοδοχεῖο τοῦ χωριοῦ.

Γιὰ πρώτη φορὰ ἡ αἴθουσα γέμισε ἀσφυκτικὰ ἀπὸ φίλους καὶ χωριανούς. Ἡρθαν ἀπὸ Ἀθήνα, Λάρισα, Γουμένιτσα, Γιάννενα, Θεσσαλονίκη καὶ ἄλλες πόλεις, μέσα στὸν χειμῶνα, γιατὶ τὸ μεράκι καὶ ὁ καῦμὸς γιὰ τὸ χωριὸ δὲν μετριέται οὔτε μὲ τὶς δουλειὲς καὶ τὰ προβλήματα τοῦ καθένα μας, οὔτε μὲ τὶς ἀποστάσεις. Κάποιος

‘Απ’ τὸ χορὸ τοῦ συλλόγου στὸ χωριὸ μάλιστα διέσχισε μὲ χιόνια τὸ Ρουσιοτάρι καὶ ἦρθε νύκτα στὸ γλέντι ἀπ’ τὴν Θεσσαλονίκη.

‘Ο χορὸς τοῦ συλλόγου τιμήθηκε δῆμος πάντα μὲ τὴν συμμετοχὴν καὶ τῶν γερόντων ἀκόμα, δεῖγμα συγκινητικῆς ἐπαφῆς μὲ τὴν ἱστορία καὶ τὸ ἔργο του.

Οἱ προσφορὲς καὶ τὰ εὐχετήρια τηλεγραφήματα ξεπέρασαν κάθε προηγούμενη χρονιά. ‘Ο πρόεδρος τοῦ συλλόγου Γιώργος Δούκας στὸ λόγο του χαιρέτησε μὲ συγκινηση τοὺς παρευρισκομένους. ‘Αναφέρθηκε στὴν ἱστορία καὶ τὴν δράση τοῦ

συλλόγου, στὰ προβλήματα καὶ τὶς ἀνάγκες του, τονίζοντας μὲ ίκανοποίηση τὴν παρουσία τῶν νέων στὶς ἐκδηλώσεις τῆς Προοδευτικῆς Ενωσης.

‘Ανήκει ἔπαινος στὸ γραμματέα Σωτῆρη Λώλη καὶ στὸ ταμία Τάκη Γκουντῆ, ποὺ κράτησαν μέχρι τὰ ξημερώματα τὸ γλέντι, χωρὶς νὰ λείψουν οὔτε στιγμή. Χαρὰ στὸ κουράγιο τους. Δὲν ἄφησαν κανένα παραπονεμένο.

Κοντὰ στὰ ξημερώματα τὸ μεράκλωμα μὲ γκάιντες καὶ λεσκοβικιάρικα, θύμιζε τοὺς τρίδιπλους χοροὺς στὰ σιάδια τοῦ ‘Αι - Γιώρη καὶ τὸ κατέβασμα τῶν μαστραπάδων ἀπ’ τὰ παλιὰ γλέντια τῶν μαστόρων.

Μερακλῆδες ἀκόμα, δῆμος καὶ στὰ νιάτα τους, ὁ Μανώλης Περώνης, ὁ Γιώργος Παπανικολάου, ὁ Σπύρος Βαλτᾶς, κράτησαν μὲ τὸ πόντσι τοῦ Κλῆ τὸ χορό, ξυπόλυτοι ὥσ τὸ πρωί. Μαζί τους ὁ Παῦλος Καραγιάννης, ὁ Ἡλίας Κουρλός, ὁ Λευτέρης Σιάνδρας, ὁ Βαγγέλης Δούκας, ὁ Διονύσης Περώνης, ὁ Ἀπόστολος Ζγκολόμπης, ὁ Κώστας Κοντοζήσης καὶ δῆλοι οἱ νέοι, ποὺ συνέχισαν μέχρι τὸ ἄλλο πρωΐ στοῦ Ευριπίδη Βαλτᾶ τὸ σπίτι.

‘Αν ἀπόμεινε κάποια δυνατότητα γιὰ ἐπιστροφὴ στὰ παλιὰ μεράκια καὶ στὸ κέφι πούφτιαχνε ὁ μακαρίτης ὁ Νάσιος μὲ τὰ μοιρολόγια του, σίγουρα μόνο στὸ χειμωνιάτικο γλέντι τοῦ συλλόγου μπορεῖ κανεὶς νὰ τὴν βρεῖ.

‘Ανεβαίνοντας γιὰ τὸ χωριὸ δῆλο καὶ ἐλπίζεις σὲ κανένα λαγὸ ἢ ἔστω καὶ ντριγούνι ἀπ’ τὸν Τόλη καὶ τὸ Μενέλαο. ‘Αδὲν τὰ βρεῖς, βολεύεσαι μὲ τὸ ωκεὶ τοῦ Γούλα καὶ τοῦ Κυρίμη ἢ καμιὰ κάχτα ἀπ’ τὴν Σιάνιστα καὶ πᾶς γυρεύοντας. Κι ἀντίποτα ἀπ’ δῆλα αὐτὰ δὲν βρεῖς, θὰ ξανα-

πᾶς γιὰ δλα τάλλα, ποὺ ἔζησες ἢ ἀκουσες κι ἄς εἶναι μνήμες, μῦθοι καὶ οργισμένες πέτρες.

Θάνατοι

- Πέθανε ἡ 'Ανδρομάχη Παπανικόλαου καὶ κηδεύτηκε στὴν Πυρσόγιαννη, στὶς 17.1.76. Σύζυγος τοῦ Παντελῆ Παπανικολάου ἀπὸ τοὺς ἴδρυτες καὶ θεμελιωτὲς τοῦ συλλόγου τῆς «ΠΡΟΟΔΕΥΤΙΚΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ».

- Πέθανε καὶ κηδεύτηκε στὸ 'Αγρίνιο ὁ 'Ανδρέας Γκόρτσος σὲ ἡλικία 29 χρονῶν, στὶς 13.1.76. Τὸ «ΑΡΜΟΛΟΓΙΟ» ἔχασε ἑνα στενό του συνεργάτη καὶ δλοι μας αἰσθανθήκαμε τὴν πίκρα γιὰ τὸν 'Ανδρέα, ποὺ τόσο ἀγαπήσαμε. 'Ας εἶναι ἐλαφρὸ τὸ χῶμα ποὺ τὸν **σκεπάζει**.

- Πέθανε καὶ κηδεύτηκε στὸ 'Αγρίνιο ὁ Τάκης Σερίφης σὲ ἡλικία 57 χρονῶν, στὶς 27.1.76.

- Πέθανε καὶ κηδεύτηκε στὸ Αίτωλικὸ - Αίτωλοακαρνανίας ὁ συγχωριανός μας Περικλῆς Κακαζιώτης.

Προσφορὲς

Στὴ μνήμη τῆς 'Ανδρομάχης Παπανικολάου, ὁ Νίκος Βύρκος κατέθεσε στὴ διαχείριση τοῦ περιοδικοῦ μας 500 δρχ. γιὰ τὴν ἐνίσχυση τοῦ λαογραφικοῦ μουσείου στὴν Πυρσόγιαννη.

Στὴ μνήμη τοῦ 'Ανδρέα Γκόρτσου, οἱ φίλοι του Λεωνίδας Ντόβας καὶ Χρήστος Σερίφης κατέθεσαν στὴ διαχείριση τοῦ περιοδικοῦ μας 800 δρχ., γιὰ ἐνίσχυση τοῦ λαογραφικοῦ μουσείου.

Στὴ μνήμη τοῦ Νάσιου Χαλκιᾶ γιὰ

τὴν προσφορά του στὴ μουσικὴ παράδοση τοῦ τόπου μας, ὁ Νάσιος Βαλτᾶς καὶ ὁ Βασίλης Παπαγεωργίου κατέθεσαν στὴν διαχείριση τοῦ περιοδικοῦ μας 800 δρχ. γιὰ ἐνίσχυση τοῦ μουσείου.

‘Ο Θανάσης Παπαγεωργίου κατέθεσε στὴ διαχείριση τοῦ περιοδικοῦ 500 δρχ. γιὰ τὸ μουσεῖο τῆς Πυρσόγιαννης.

‘Η Βάσω Καραγιάννη καὶ ὁ 'Αλέξης Πολυθός κατέθεσαν στὴ διαχείριση τοῦ περιοδικοῦ 500 δρχ. γιὰ τὸ λαογραφικὸ μουσεῖο.

‘Ο Θανάσης καὶ ἡ Λουΐζα Σερίφη κατέθεσαν στὴ διαχείριση τοῦ περιοδικοῦ 600 δρχ. γιὰ ἐνίσχυση τοῦ λαογραφικοῦ μουσείου.

‘Ο Γιώργος καὶ Σωτήρης Κουρλός κατέθεσαν στὴ σύνταξη τοῦ περιοδικοῦ μας 400 δραχμὲς γιὰ τὸν ἴδιο σκοπό.

‘Ο 'Ηλίας Πάσχος παρέδωσε στὴ σύνταξη τμῆμα τῶν ἀρχείων τοῦ Κύρκα Σερίφη, μουχτάρη τῆς κοινότητας στὰ χρόνια τῆς Τουρκοκρατίας, γιὰ τὸ λαογραφικὸ μουσεῖο τῆς Πυρσόγιαννης.

‘Ο Παῦλος Καραγιάννης γιὰ ἐνίσχυση τοῦ λαογραφικοῦ μουσείου παρέδωσε στὴ σύνταξη 5 φωτογραφίες.

‘Ο Μενέλαος Τζάφος καὶ ὁ 'Απόστολος Κουρλός κατέθεσαν στὴ διαχείριση τοῦ περιοδικοῦ μας 1.000 δρχ. γιὰ τὸν ἴδιο σκοπό.

‘Η Κούλα καὶ Ντίνα Περώνη κατέθεσαν στὴ διαχείριση 300 δρχ. γιὰ τὸ μουσεῖο.

‘Η Εὔη καὶ ὁ Νίκος Δούκας κατέθεσαν 400 δρχ. γιὰ τὴν ἐνίσχυση τοῦ λαογραφικοῦ μουσείου.

Τὸ πρωτοξεκίνημα τῶν μαστόρων

■ Συνέχεια ἀπὸ τὴ σελ. 14

όρφανά της τὸ βράδυ καὶ νᾶχουν νὰ φᾶνε καὶ τὴν ἄλλη μέρα, ὥσπου νᾶρθη ἡ μάνα ἡ ἡ ἀδελφή, νὰ φέρει τὸ καρβέλι καὶ τὸ πιάτο τὸ φαῖ. Καὶ μερικὲς ἀπ’ αὐτές, ἃς τὶς ποῦμε ἀρχόντιοσες τοῦ χωριοῦ, ὅταν ἔβαζαν ἀργατιὰ γιὰ τὰ κτήματα, τάκαναν τὰ καρβέλια μικρότερα, νὰ μὴ ζημιωθοῦνε. Μὲ τέτοια καρβέλια ἥμουν κι ἐγὼ τρανεμένος καὶ τὰ ξέρω ἀπὸ πείρα. Μαρτυρικὰ χρόνια ἃς μὴν τὰ θυμᾶμαι. Τέλος πάντων.

Πήγαμε στὸ χωριό, ποὺ δούλευε ἱ παρέα, κουρασμένοι. Ζέστη ἔκανε, περπατούσαμε ὅλη μέρα. Ποῦ νὰ μὲ βάλει καβάλα ἐμένα ὁ ἀρχιμάστορας. Σὲ κανέναν ἀνήφορο μοῦ ἔλεγε, κρατήσου ἀπὸ τὴν οὐρὰ τοῦ γαϊδάρου νὰ σὲ τραβάει καὶ σένα. "Επεσα τὸ βράδυ κουρασμένος, ξερὸς γιὰ ὑπνο. Τὸ πρωΐ χαράματα, σηκώθηκαν οἱ μαστόροι, μὲ ξύπνησαν καὶ μένα. Πήγαμε στὴ δουλειά. Εἶχαν 4 γαϊδούρια καὶ ἔφταναν ἔνα ἀλώνι. Μοῦ εἶπαν θὰ κουβαλᾶς καπάκια μὲ τὰ γαϊδούρια. Πήγα στὸ νταμάρι, ἐκεῖ ποὺ ἔβγαζαν πέτρες. Φόρτωναν τὰ ζῶα καὶ ἐγὼ τὰ κουβαλοῦσα στὴ δουλειά. Τὰ ξεφόρτωναν οἱ ἄλλοι μαστόροι. Αὐτὸ ἔγινε κἄνα - δυὸ βδομάδες. Μετὰ μοῦ εἶπαν, θὰ τὰ φορτώνεις μόνος σου τὰ ζῶα. Πῶς νὰ σηκώσω ἐγὼ ὁ φουκαρᾶς, τόσα καπάκια μεγάλα; Τί νὰ ἔκανα ὅμως, ποῦ νὰ πῶ τὰ παράπονά μου; Κι αὐτὸς ὁ θειός μου, ποὺ ἔτανε καὶ πρωτομάστορας, δὲν μὲ λυπότανε καθόλου. "Αλλα εἶχε τάξει στὴ μάνα μου καὶ ἄλλα μοῦ ἔκανε τώρα. "Εκλαγα ὁ δυστυχῆς τὴ μοίρα μου, ἔκλαγα τὸν πατέρα μου, ποὺ μ' ἄφησε ὁρφανὸ καὶ μὲ τυραννοῦσαν αὐτοὶ οἱ ἀνθρω-

ποι, ἃς τοὺς ποῦμε ἀνθρώπους, γιατὶ δὲν ἔτανε. Δὲν φτάνει ποὺ τυραννιόμουν στὴ δουλειά, ἢν τοὺς ἔκανα καὶ τὸ παραμικρό, μὲ χτυποῦσαν. Γιὰ νὰ γράψει κανεὶς τί γίνονταν σ’ αὐτὲς τὶς δουλειές, πρέπει νὰ γράψει τόμους. Τὸ ἀποτέλεσμα ἀπ’ δλη αὐτὴ τὴν δουλειὰ ἔταν νὰ δουλέψω 6—7 μῆνες καὶ νὰ μὴν μοῦ δώσουν οὔτε δεκάρα. Καὶ αὐτὲς τὶς διακόσιες δραχμὲς τὸ μήνα ποὺ εἶχε συμφωνήσει μὲ τὴν μάνα μου, μοῦ τὶς ἔφαγαν.

ΟΧΙ ΑΤΘΑΙΡΕΣΙΕΣ

■ Συνέχεια ἀπὸ τὴ σελ. 12

βολικὰ σὲ προετοιμάζουν γιὰ τὴν καταστροφὴ ποὺ ἔγινε στὰ μνημεῖα. Καὶ νὰ σκεφτεῖς ὅτι ὅλα αὐτὰ γίνονται σ’ ἔνα ἀπὸ τὰ σπουδαιότερα μαστοροχώρια τῆς Ελλάδας. Καλὰ δὲν ζεῖ κανένας μερακλής παλιὸς μάστορας νὰ βάλει τὸ χέρι του;

Τὰ ἴδια περίπου μᾶς εἶπε καὶ ἡ ἀρχαιολόγος Τασούλα Τούρτα ποὺ ἔκανε μάλιστα αὐτοφία στὸν "Αγιο Νικόλαο σταλμένη ἀπὸ τὴν ἐφορία ἀρχαιοτήτων Ιωαννίνων.

Τὸ περιοδικό μας δὲν ἔχει νὰ ἀντιπαραθέσει στὰ λεγόμενά τους κανένα ἐπιχειρηματικά, γιατὶ ἀπλούστατα συμφωνεῖ μαζὶ τους. Τὸ χτίσιμο τοῦ γέου χωρὶς κανένα σεβασιό, χωρὶς σκέψη καὶ προσοχὴ σὲ περιοχὲς ὅπου ἀκόμη κυριαρχεῖ τὸ παλιὸ καὶ ἡ ἐγκατάλειψη τοῦ παλιοῦ χωρὶς φροντίδα, ἐπισκευὴ καὶ συντήρηση εἶναι ἐγκλήματα καὶ δυστυχῶς πολὺ συγηθισμένα. Τὸ νὰ μιμοῦνται τυφλά, ἐνῶ ταυτόχρονα καταστρέφουν, εἶναι εἰρωνικὸ δσο καὶ τραγικό.

"Αγ ὅμως ὑπάρχουν ἀγτίθετες γνῶμες τῶν ὑπευθύνων, εὐχαρίστως θὰ τὶς δημοσιεύσουμε.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Οι στόχοι μας	Σελ.	1
• Μαστοροχώρια (μῦθος καὶ πραγματικότητα)	>	2
Κατάλογος νέων καὶ παλαιῶν δινομάτων καθὼς καὶ πληθυσμῶν χωριῶν τῆς Κόνιτσας	>	4
Τὰ μπλούκια τῶν μαστόρων (ιστορικὴ ἀναδρομὴ)	>	5
”Οχι αὐθαιρεσίες στὰ μνημεῖα τοῦ τόπου	>	12
• Τὸ πρωτοξεκίνημα τῶν μαστόρων (διήγημα)	>	13
• ”Ολοι ἀγαπᾶμε τὸ χωριό ἀλλὰ αὐτὸ πεθαίνει (σκέψεις - προτάσεις - λύσεις)	>	15
• Τὸ Πυρσογιαννίτικο Σπίτι	>	19
• Μουσεῖο λαϊκῆς τέχνης στὴν Πυρσόγιαννη	>	25
Κοινωνικά	>	30